

1.1 Na kojim principima su zasnovani savremeni racunarski sistemi?

Savremeni racunari se sastoje od 1 ili vise procesora, memorije, veceg broja UI uredjaja, komunikacione opreme itd. Da bi ovaj hardver imao upotrebnu vrednost, potreban je softver koji ce ga uciniti upotrebljivim za korisnike razlicitih profila.

1.2 Po cemu se razlikuju racunarski sistemi danas od ranijih generacija?

Najveca razlika danasnjih sistema u odnosu na prve operativne sisteme je u upravljanju mrezama. Racunarske mreze nisu postojale u danasnjem obliku u trenutku zacetka prvih generacija OS-a tako da rad sa njima nije bio jedan od prioriteta.

1.3 Sta je hardver racunarskog sistema?

Hardver (tehnicki sistem racunara) cine uredjaji racunarskog sistema, najpre procesor i radna memorije koji predstavljaju srce tehnickog sistema racunara, a zatim i UI uredjaji.

1.4 Sta cini softver racunarskog sistema?

Softver (programski sistem racunara) cine aplikativni i sistemski softver.

1.5 Sta je aplikativni softver?

Aplikativni softver je najvisi sloj u hijerarhiji i cine ga programi koji sluza za obavljanje specificnih zadataka na racunaru.

1.6 Navesti primere aplikativnih softvera?

Primeri: programi za obradu teksta, programi za reprodukciju multimedijalnih sadrzaja, programi za matematicka izracunavanja itd.

1.7 Sta je sistemski softver?

Sistemski softver predstavlja skup programa koji bi trebalo da pruze sto udobniji interfejs za koriscenje hardvera i da omoguce izvršavanje aplikativnih programa (predstavlja sponu izmedju hardvera i aplikativnog softvera).

1.8 Koji su osnovni zadaci operativnih sistema?

Sustina operativnih sistema je da obezbede okruzenje u kojem ce korisnici imati mogucnost da sto jednostavnije pokrecu i izvršavaju programe, a da se hardver koristi sto efikasnije. Takodje, treba da zastiti hardver od direktnog pristupa korisnika tj. od korisnickih programa.

1.9 Cime bi operativni sistemi trebalo da upravljaju?

Osnivni zadaci OS-a su da omoguce sto efikasniju realizaciju sledecih aktivnosti:

- upravljanje procesima (programima u izvršavanju) – kreiranje, izvršavanje, dodeljivanje resursa procesima, sinhronizacija itd.
- upravljanje memorijom – rasporedjivanje procesa u okviru radne memorije
- upravljanje UI uredjajima – kontrola i transfer podataka izmedju uredjaja i sistema
- upravljanje podacima – cuvanje podataka, vodjenje evidencije o njima, manipulacija itd.
- upravljanje mrezama – umrezavanje i komunikacija izmedju racunara

1.10 Objasniti odnos sistemskog softvera i operativnog sistema?

Operativni sistem je deo sistemskog softvera koji je odgovoran za upravljanje racunarskim resursima koji treba da obezbedi sto bolje uslove za koriscenje racunara. Predstavlja sloj softvera koji je naslonjen na hardver i trebalo bi da ga ucini upotrebljivim, da pri tome prikrije razlike izmedju razlicitih hardverskih komponenti istog tipa i da korisniku omoguci sto vecu udobnost za rad. Izvršava se sve vreme, prati i nadgleda funkcionisanje sistema.

1.11 Sta su sistemski pozivi?

Sistemski pozivi su skup funkcija koji predstavlja interfejs ka operativnom sistemu. Usluge koje operativni sistem može da pruži aplikativnim programima ostvaruju se uz pomoć sistemskih poziva. Programi uz pomoć sistemskih poziva komuniciraju sa jezgrom i pomoću njega dobijaju mogućnost da izvrše osetljive operacije u sistemu.

1.12 U kojim rezimima mogu da rade procesori racunarskih sistema?

Mogu da rade u bar dva razlicita rezima rada: korisnickom (user mod) i sistemskom (supervisor, kernel mod).

1.13 Objasniti potrebu za promenom rezima u toku izvorsavanja programa?

Kada aplikativni programi izvrše sistemski poziv, parametri sistemskog poziva se postavljaju na predviđene lokacije u memoriji. Zatim se menja rezim rada u sistemski u kojem su, za razliku od korisnickog rezima, dozvoljene sve operacije koje procesor može da uradi.

1.14 Sta je jezgro operativnog sistema?

Jezgro (kernel) je deo operativnog sistema u koji su smestene najvaznije funkcije koje obezbeđuju osnovne servise operativnog sistema. Odgovorno je za funkcionisanje sistema i ima zadatak da upravlja hardverskim i softverskim resursima na najnižem nivou.

1.15 Od cega se sastoji jezgro?

1.16 U kojem trenutku se jezgro ucitava u radnu memoriju?

Prvi se ucitava u radnu memoriju, pri pokretanju racunarskog sistema i ostaje u njoj do zavrsetka rada tj. iskljucivanja sistema.

1.17 Na koji nacin se izvrsavaju sistemski pozivi?

Sistemski pozivi koriste jezgro da bi omogucili razlicite servise operativnog sistema. Svi programi funkcionisu na nivou iznad jezgra u korisnickom rezimu rada. Sistemske aktivnosti, koje se pokrecu sistemskim pozivima, obavljaju se na nivou jezgra tj. u sistemskom rezimu rada. Jezgro se obicno ucitava u poseban, zasticeni deo memorije.

1.18 Sta se postize izvrsavanjem sto veceg broja aktivnosti u korisnickom rezimu (umesto u sistemskom)?

Na taj nacin se povecava stabilnost sistema. Eventualne greske pri izvrsavanju programa ili problemi uglavnom ne mogu da ugroze funkcionisanje sistema.

1.19 Koja je uloga korisnickog okruzenja?

Korisnicko okruzenje ima zadatak da olaksa koriscenje ostalih delova operativnog sistema, a i celokupnog racunarskog sistema.

1.20 Na koji nacin se mogu podeliti korisnicka okruzenja?

Mogu se podeliti na tekstualna i graficka tj. na linijska i ekranska. Linijska podrazumevaju konzole, terminale, komandne linije itd. Koje omogucavaju da se OS-om upravlja kucanjem linija teksta. Ekranska pružaju mogućnost da se OS-om upravlja koriscenjem celog ekrana.

1.21 Koji je najvazniji deo linijskog korisnickog okruzenja?

Najvazniji deo je komandni interpreter. Njegova uloga je da naredbe i podatke koje korisnik unese u tekstualnom obliku prepozna i nalozi operativnom sistemu izvrsavanje odgovarajucih operacija.

1.22 Sta su drajveri?

Drajveri (upravljački programi) – nadograđuju se na kontrolere i omogućavaju komunikaciju tj. upravljanje UI uređajima.

1.23 Koje uslove bi drajveri trebalo da zadovolje kada su u pitanju različiti tipovi iste vrste uređaja?

Programiraju se tako da za različite tipove iste vrste uređaja definišu jedinstven skup dozvoljenih instrukcija. Različiti uređaji mogu zahtevati posebne naredbe ili parametre za izvršavanje, a zadatak drajvera je da apstrahuju ove razlike i naprave uniformni interfejs.

1.24 Kakvi pristupi postoje pri projektovanju operativnih sistema kada je skup funkcija koje ce se nalaziti u jezgru u pitanju?

U odnosu na tip jezgra postoje:

1. monolitni sistemi
2. slojeviti sistemi
3. sistemi zasnovani na mikrojezgru
4. hibridni sistemi
5. sistemi zasnovani na egzojezgru

1.25 Objasniti pojam monolitnog jezgra?

Arhitektura operativnog sistema ima monolitno jezgro ako se u jezgru nalaze svi servisi operativnog sistema zajedno sa drajverima integrisani u jedan program. Svi delovi se pokrecu u istom trenutku, izvršavaju u sistemskom rezimu i u istom delu memorije. Jezgro se u memoriju učitava u celosti kao jedan izvršni program. Funkcije jezgra mogu jedna drugu pozivati bez ograničenja. Predstavljaju jedinu apstrakciju nad hardverom tako da se aplikativnim programima na raspolaganje stavljaju sistemski pozivi kroz koje su implementirane usluge OS-a. Mana je losa otpornost na greske.

Primeri: MS-DOS, BSD, AIX, Windows 98, GNU/Linux

1.26 Sta je mikrojezgro?

Mikrojezgro – minimalno jezgro u kojem se nalaze samo najosnovnije funkcije. Deo funkcija koje bi u prethodnim slucajevima bile deo jezgra se izmestaju u korisnicki prostor i to u zasebne prostore u memoriji tako da sa bezbednijeg nivoa pristupaju jezgru. Usluge koje obavljaju slicne zadatke u okviru OS-a se grupisu u procese koji se nazivaju serverski procesi (serveri). Drajveri se cesto ne nalaze u mikrojezgru, vec pripadaju odgovarajucim serverima.

1.27 Koje osobine odlikuju arhitekturu sistema zasnovanih na mikrojezgru?

Arhitekturu mikrojezgra odlikuje veci stepen sigurnosti u odnosu na monolitne sisteme, ali su oni obicno sporiji. Promene memorijskog prostora dovode do kasnjenja i manje propusnosti u poredjenju sa sistemima sa monolitnim jezgrom. Cesto prosledjivanje poruka izmedju mikrojezgra i servera takodje dovodi do kasnjenja.

Primeri: Mach, Minix, QNX, L4

1.28 Sta je hibridna arhitektura jezgra?

Hibridna jezgra predstavljaju kompromis izmedju monolitne i arhitekture koja se zasniva na mikrojezgru. Bitne i funkcije koje se cesto izvršavaju se spustaju u jezgro kako bi se povecala brzina i efikasnost, ali se dobar deo funkcija zadrzava u nivoima iznad jezgra.

Primeri: Apple Mac OS X, Microsoft Windows NT 3.1, NT 3.5, NT 3.51, NT 4.0, 2000, XP, Vista, 7

1.29 Koji su glavni zadaci prilikom projektovanja hibridnih jezgara?

Najvaznije je precizno odrediti koje funkcije treba spustiti u jezgro, a koje ostaviti van.

1.30 Koje su odlike egzojezgra?

Koncept egzojezgra predstavlja kompromis između dva suprotna pristupa. Ideja je da jezgro obezbedi osnovne resurse i da aplikacijama prepusti rad sa njima. Ovo se postize premestanjem apstrakcije iznad hardvera u posebne biblioteke koje obezbeđuju minimalne apstrakcije uređaja. Može da doprinese znatnom ubrzanju i poboljšanju performansi. Ali dodatna fleksibilnost za korisnicke aplikacije može da dovede do smanjenja konzistentnosti i neurednosti koda.

Primeri: XOK, ExOS

1.31 Na kojoj tehnologiji su bili zasnovani racunari prve generacije?

Bili su zasnovani na elektronskim (vakuumskim) cevima. Ulazne tehnologije su se zasnivale na busnim karticama i magnetnim trakama.

1.32 Koja je bila uloga operatera kod prvih racunarskih sistema?

Operateri su bili zaduzeni za upravljanje racunarskim sistemima. To je bila osoba koja opslužuje racunarski sistem i njegov zadatak je bio da pripremi sve što je potrebno da se zadatak može obaviti. Najveći deo vremena se trosio na poslove operatera i U/I operacije.

1.33 Koji sistem se smatra prvim operativnim sistemom?

Sistem GM-NAA I/O koji se isprogramirao za racunar IBM 704, 1956. godine.

1.34 Koji je novi koncept donela generacija racunara zasnovana na tranzistorima?

Novi koncept je paketna obrada podataka (Batch processing).

1.35 Koje su glavne odlike paketne obrade podataka?

Ovaj način izvršavanja programa podrazumeva da se oni nadovezuju jedan na drugi tj. da se blokovi kartica korisničkih programa redaju jedan za drugim. Operativni sistem specijalizovanog racunara je vodio racuna o punjenju i praznjenju memorije. Ovakav pristup je omogućavao da se u trenutku izvršavanja jednog programa učitava sledeći koji je na redu.

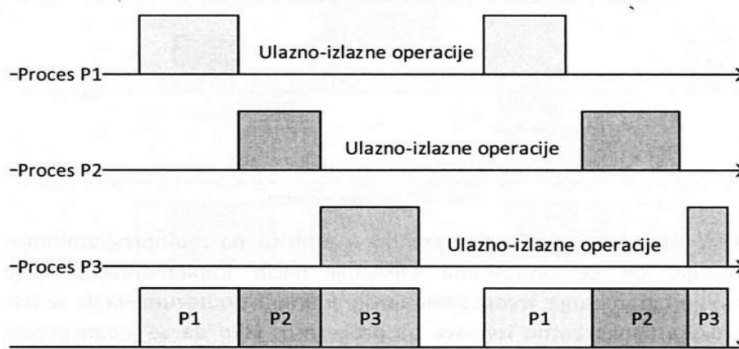
1.36 Koje su posledice uvođenja integrisanih kola kada su komponenti racunara u pitanju?

Dolazi do velikog nesklada kada su brzine u pitanju, najpre između procesora i perifernih uređaja. Vremenske jedinice kojom su se merile brzine rada procesora bila je ns, diskova ms, a stampaca s. Procesor je bio nedovoljno iskoriscen jer je često morao da čeka na sporije komponente.

1.37 Objasniti koncept multiprogramiranja?

Osnovna ideja multiprogramiranja je bila da se u radnu memoriju smesti više programa (procesora) kako bi se poboljšala iskoriscenost procesora. Memorija bi se podelila na delove u koje bi se učitavali programi.

1.38 Ilustrovati multiprogramiranje primerom.

1.39 Kako izgleda zivotni vek procesa u sistemima koji podrzavaju multiprogramiranje?

Programi koji imaju potrebu da rade na procesoru bi se smenjivali na njemu tako da on uvek bude zaposlen, a dok se jedan program izvršava na procesoru drugi imaju mogućnost da izvršavaju UI operacije.

1.40 Koji su osnovni ciljevi multiprogramiranja?

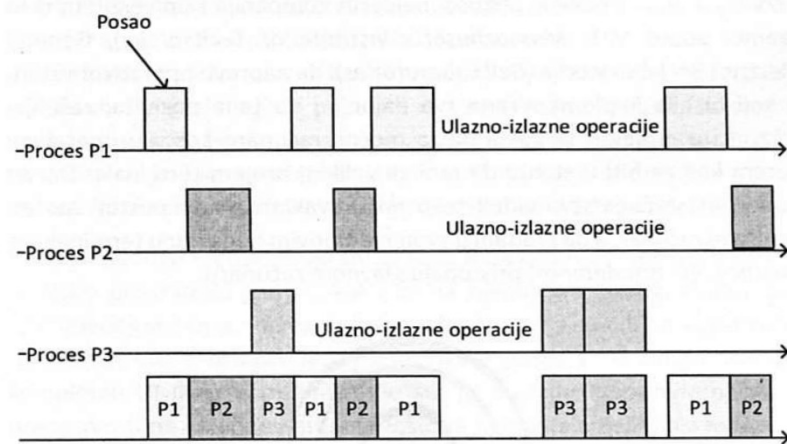
Glavni cilj je maksimalno povečanje iskoriscenosti sistema, ali je pozeljno da vreme izvsavanja programa bude sto manje.

1.41 Koja je osnovna ideja kad je deljenje vremena u pitanju?

Deljenje vremena je koncept koji se zasniva na deljenju racunara izmedju vise korisnika. Procesor se deli „vremenski“ tako sto bi svaki korisnik dobio odredjeno vreme u kojem bi imao procesor na raspolaganju. Po isteku deljenog vremena procesor bi dobio sledeci korisnik.

1.42 Objasniti pojam multitaskinga?

Multitasking se odnosi na efikasniji način implementacije ideje multiprogramiranja.

1.43 U cemu je glavna razlika izmedju multitaskinga i multiprogramiranja?

Za razliku od multiprogramiranja koje podrazumeva da se više procesa konkurentno izvršava na procesoru, tako da se jedan proces izvršava sve dok na red ne dodju UI operacije; multitasking podrazumeva da je jedinica izvršavanja na procesoru posao (task) koji ne mora nužno da obuhvata izvršavanje procesa na procesoru između dve UI operacije.

1.44 Sta se podrazumeva pod multiprocessingom?

Multiprocesiranje se obično odnosi na postojanje više procesora u računarskom sistemu koji hardverski omogućavaju istovremeno izvršavanje više poslova procesa.

1.45 Koji se operativni sistemi smatraju najznacajnijim u istoriji?

Multics, UNIX, Linux, DOS i Windows, Apple OS, Android

1.46 Sta je glavni doprinos operativnog sistema Multics kada je razvoj operativnih sistema u pitanju?

Zeleti su da kreiraju operativni sistem koji ce biti u stanju da radi sa velikim brojem terminala. Buducnost racunarstva su videli tako da u svakom gradu postoji mocan centralni racunar, a da gradjani u svojim domovima poseduju terminale uz pomoc kojih (modemom) pristupaju glavnom racunaru.

1.47 Koji su glavni razlozi za neuspeh Multics-a?

Trosio je puno procesorskog vremena na donosenje odluka, a malo je ostavljao korisnicima.

1.48 Kako je nastao operativni sistem UNIX?

Programeri iz Bel laboratorija, Ken Thompson i Denis Rici sa svojim kolegama, su odlucili da napisu mali OS za mali racunar PDP-7. Ovaj sistem je bio uprosjena varijanta Multics-a i iz njega se razvio UNIX.

1.49 Ko je i iz kojih razloga osmislio programski jezik C?

Denis Rici je osmislio programski jezik C kako bi na njemu bio isprogramiran deo operativnog sistema. Kriticni delovi OS-a su bili isprogramirani na assembleru, a ostatak u C-u.

1.50 Koji su glavni razlozi za veliku popularnost UNIX-a?

Kompletan kod se ustupio univerzitetima i drugim kompanijama kako bi se dalje razvijao. Najpoznatije verzije UNIX-a su implementirane na Univerzitetu Berkli (BSD). U ovim verzijama UNIX-a prvi put je implementirana podrška za umrezavanje.

1.51 Koje su najpoznatije verzije UNIX-a?

UNIX, BSD, Unix System, SunOS, Unix System V Release, IRIX, OSF, Solaris, BSD/OS, Novell UnixWare, FreeBSD, NetBSD, OpenBSD, SCO UnixWare, True64 UNIX,

1.52 Iz kojih razloga je znacajan rad Ricarda M. Stolmana?

On je 1983. godine pokrenuo inicijativu koja je trebalo da dovede do stvaranja slobodnog OS-a na osnovama UNIX-a. Ovaj projekat je nazvan GNU.

1.53 Sta se podrazumeva pod pojmom Linux?

Pod pojmom Linux se podrazumeva jezgro operativnog sistema.

1.54 Ko je i kada kreirao Linux?

Linux je kreirao Linus Torvalds 1991. godine.

1.55 Ko je i u koje svrhe napravio operativni sistem Minix?

Razvio ga je Endru Tanenbaum za potrebe svojih kurseva.

1.56 Prodiskutovati odnos GNU-a i Linux-a.

Linux je naziv jezgra, a GNU naziv alata. Njihovim spajanjem je kompletiran operativni sistem GNU/Linux.

1.57 Koje su glavne prednosti GNU/Linux-a u odnosu na ostale operativne sisteme?

Sve verzije GNU/Linux-a odlikuje stabilnost, brzina i visok stepen bezbednosti. Jezgro je softver otvorenog koda sa licencom GNU GPL, sto znaci da su korisnici slobodni da preuzimaju izvorni kod i prave izmene.

1.58 Koje su najpoznatije distribucije GNU/Linux operativnog sistema?

Danas postoji veliki broj razlicitih distribucija GNU/Linux sistema a neke od najpoznatijih su: Ubuntu, Slackware, Debian, Fedora, SuSE i druge.

1.59 Prodiskutovati razloge za svojevremenu veliku popularnost operativnog sistema DOS.

Dobar marketing i pravi trenutak za pojavljivanje operativnih sistema kompanije Microsoft bio je presudan za veliku popularnost.

1.60 Na чему su bili zasnovani WINDOWS operativni sistemi?

Windows je bio graficka nadogradnja na DOS. Bio je zasnovan na racunarskim "prozorima".

1.61 Sta je glavna odlika operativnih sistema kompanije Apple?

Najpre su mogli da se koriste i razvijali su se samo za Apple-ove uredjaje.

1.62 Na kakvim racunarima su prvi operativni sistemi kompanije Apple mogli da se koriste?

Prve verzije sistema su bile namenjene iskljucivo Macintosh racunarima.

1.63 Koje novine je doneo iOS?

IOS je mobilna verzija sistema OS X. Novina koju je ovaj sistem doneo je korisnicki interfejs koji se zasniva na multitac pristupu ugradnjom kapacitivnih ekrana u iPhone uredjaje. Usavrsono je skrolovanje i omoguceno uvelicavanje prstima.

1.64 Kakvim uređajima je prvenstveno namenjen operativni sistem iOS?

Prvenstveno je namenjen pametnim telefonima iPhone, a zatim i za iPodTouch, iPad, iPad mini itd.

1.65 Na kojoj osnovi je zasnovan operativni sistem Android?

Zasnovan je na jezgru operativnog sistema Linux.

1.66 Kakvoj vrsti uređaja je namenjen Android?

Prvenstveno je namenjen za mobilne uredjaje osetljive na dodir kao sto su pametni telefoni i tableti.

1.67 Koji su glavni razlozi za veliku popularnost Android-a?

Android je projekat otvorenog koda sto znaci da proizvođjacima omogucava da ga menjaju i prilagodjavaju potrebama svojih uređaja. Privukao je paznju programera koji su dobili slobodu da razvijaju razlicite aplikacije.

2.1 Objasniti razliku izmedju programa i procesa.

Program je pasivan i opisuje sekvencu instrukcija koje treba izvršiti, dok je proces aktivan i izvršava se korak po korak po algoritmu koji je implementiran u programu.

2.2 Koji su memorijski zahtevi procesa?

Instrukcije se nalaze u memoriji zajedno sa ostalim podacima.

2.3 Koje su najbitnije informacije o toku izvršavanja procesa? Gde se cuvaju?

Bitne informacije su izvršni kod, podaci, sadrže ih i registri – programski brojac koji vodi računa o tome dokle se stiglo sa izvršavanjem procesa; podaci o otvorenim fajlovima; informacije o dozvolama i vlasniku procesa itd.

2.4 Od cega zavise duzine vremenskih intervala koje procesi dobijaju za izvršavanje na procesoru?

Vremenski intervali zavise od operativnog sistema i ne moraju biti jednaki.

2.5 Koje segmente obicno procesi imaju naraspolaganju kada se ucitaju u memoriju?

Procesi raspolazu sa 4 dela memorije (segmenti): stek (lokalne promenljive i parametri funkcija), hip (prostor koji se dinamički alokira), segment podataka (globalne promenljive) i kod segment (instrukcije koje proces treba da izvrši).

2.6 Sta je izvorni kod programa?

Izvorni kod programa predstavlja niz instrukcija koje treba izvršiti i čuva se kao skup znakova (tekst).

2.7 Sta je izvršni program i kako on nastaje?

Izvršni program nastaje prevodjenjem napisanog izvornog programa na masinski jezik. To je fajl na nekoj od sekundarnih memorija.

2.8 Koja stanja procesa obicno podrzavaju operativni sistemi?

Vecina sistema podrzava sledeca osnovna stanja:

- novi – proces je upravo kreiran i prelazi u spremno stanje
- spreman – proces čeka da OS donese odluku da mu bude dodeljen procesor
- izvršavanje – proces se izvršava na procesoru
- čekanje – za dalji rad procesa je potreban neki zauzeti resurs tako da on čeka da se stvore uslovi da bi mogao da nastavi sa radom
- završen – proces je završio sa izvršavanjem i trebalo bi ga izbaciti iz sistema

2.9 Pod kojim uslovima procesi menjaju stanje?

Iz trenutnog stanja proces prelazi u neko drugo u sledecim situacijama:

- spreman → izvršavanje – kada se procesor oslobodi i OS odabere njega iz liste spremnih procesa i dodeli mu procesor
- izvršavanje → čekanje – kada su procesu za dalje izvršavanje potrebni zauzeti resursi
- izvršavanje → spreman – kada istekne vreme koje je procesu unapred odredjeno prilikom dodeljivanja procesora ili ako OS donese odluku da prekine proces
- čekanje → spreman – kada proces dodje do potrebnih resursa i spreman je za dalji rad

2.10 Sta se događa sa suspendovanim procesima?

Suspendovan proces oslobadja resurse koje je zauzimao pre suspenzije i prestaje da konkurise za druge resurse koji su mu potrebni za izvršavanje, ali i dalje ostaje proces. Cesto se prebacuju na disk do prestanka suspenzije, cime se oslobadja i deo radne memorije.

2.11 Iz kog razloga se najcesce suspenduju spremni procesi?

Do prelaska procesa iz stanja spreman u stanje suspendovan i spreman najcesce dolazi zbog preopterećenosti sistema zbog velikog broja spremnih procesa. Do suspendovanja moze doci i da bi se izbeglo zaglavljivanje sistema ili ako korisnik zeli privremeno da zaustavi izvršavanje procesa kako bi proverio medjurezultate.

2.12 Zbog cega se najcesce suspenduju procesi koji cekaju?

Najcesce se vrsi da bi se oslobodili resursi kojima proces raspolaze i time sprecilo zaglavljivanje ili ubrzao rad sistema.

2.13 Cemu služi kontrolni blok procesa?

Kontrolni blok procesa je dinamička struktura podataka koja cuva informacije o svakom pokrenutom procesu i sadrzi najznacajnije podatke koji omogucavaju identifikaciju i upravljanje procesima.

2.14 Kako se mogu podeliti informacije u procesima koje obicno cuva kontrolni blok procesa?

Kontrolni blok procesa sadrzi sledece informacije o procesima:

1. jedinstveni identifikator (PID) – broj koji proces dobija u trenutku nastanka
2. stanje procesa – informacija o trenutnom stanju u kojem se nalazi proces
3. programski brojac – informacija o sledecoj instrukciji koju proces treba da izvrši
4. sadrzaj registara procesora – vrednosti koje se nalaze u registrima
5. prioritet procesa – informacija o vaznosti procesa u odnosu na ostale procese u sistemu
6. adresa memorije gde se nalazi proces – pokazivaci na adrese gde se nalaze segmenti procesa
7. adrese zauzetih resursa – informacija na kojim lokacijama treba OS da trazi potrebne podatke

2.15 Koje mehanizme za manipulaciju kontrolnim blokovima procesa bi trebalo da obezbede operativni sistemi?

Kreiranje kontrolnog bloka za novi proces, unistavanje kontrolnog bloka procesa koji se izvršio, menjanje stanja procesa, menjanje prioriteta procesa, izbor procesa za izvršavanje.

2.16 Objasniti kako funkcionise prebacivanje konteksta.

Prebacivanje konteksta je postupak kojim se proces koji se trenutno izvršava na procesoru prekida, pamte njegovi parametri, a zatim se umesto njega pokrece neki drugi proces i pri tome se ucitavaju parametri drugog procesa.

2.17 Koji modul operativnog sistema je zaduzen za prebacivanje konteksta?

Modul koji je odgovoran da izvršava prebacivanje konteksta se cesto naziva dispatcher.

2.18 Koje su osnovne klase podataka o kojima se vodi evidencija u kontrolnim blokovima procesa?

2.19 Koje su najcesce operacije koje se izvode sa kontrolnim blokovima procesa?

Punjenje registara procesa, prebacivanje u korisnicki rezim rada i skok na odgovarajucu lokaciju u korisnickom programu kako bi se proces nastavio.

2.20 Objasniti koncept niti.

Niti (threads) predstavljaju osnovne jedinice za izvršavanje u okviru procesa. Niti su delovi jednog procesa i izvršavaju se koriscenjem resursa koji su njemu pridruzeni.

2.21 Sta je od podataka zajednicko za sve niti jednog procesa, a sta nije?

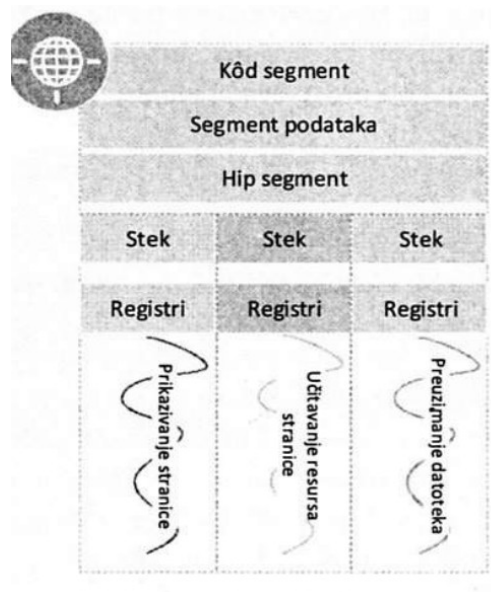
Niti imaju i sopstvene resurse. Svaka nit ima svoje registre, programski brojac i stek, a razlikuje ih i jedinstveni identifikator (TID). Kod segment, segment podataka, podaci o otvorenim fajlovima itd. su zajednicki za sve niti jednog procesa.

2.22 Koje su najvaznije prednosti koje donosi koriscenje niti?

Smanjuje se zauzeti prostor i omogucava se da vise niti obavlja razlicite zadatke u okviru jednog procesa. Pruza se mogucnost da se bolje iskoriste prednosti koje donosi viseprosesorska arhitektura.

2.23 Navesti primer upotrebe niti.

Upotreba niti se moze ilustrovati na primeru veb pregledaca. Oni se mogu implementirati tako da koriste bar tri niti. Jedna nit služi za prikazivanje hiperteksta u okviru prozora, druga ucitava podatke sa nekog servera, dok treća služi za preuzimanje podataka preko mreze. Ove niti dele podatke kroz zajednicke resurse i istovremeno se mogu izvršavati na razlicitim jezgrima istog procesora.

2.24 Na kojim nivoima se moze pruziti podrška za rad sa nitima?

Korisnickim i sistemskim.

2.25 Na koji nacin se omogucava korespodencija korisnickih i sistemskih niti?

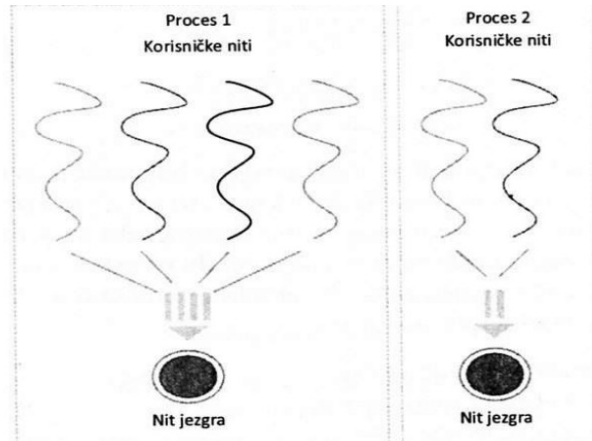
Omogucava se preslikavanjem (mapiranjem) korisnickih niti u niti jezgra. Najcesce podrzana preslikavanja su: preslikavanje vise u jednu, jedna u jednu ili preslikavanje vise u vise.

2.26 Koje su glavne odlike preslikavanja vise u jednu?

Podrazumeva da se vise korisnickih niti (sve koje pripadaju jednom procesu) preslikaju u jednu nit jezgra. Broj niti jezgra je jednak broju procesa koji postoje u sistemu. Jezgro manipulise isključivo sa procesima, tako da sve niti jednog procesa izvršava kroz jednu nit jezgra. Nitima se upravlja iz korisnickog rezima bez uticaja jezgra operativnog sistema. Jezgro OS-a i dalje upravlja procesima i donosi odluke koja ce se od niti jezgra izvršavati na procesoru.

Glavni nedostatak je u tome sto, u situacijama kada se neka od korisnickih niti blokira, blokira se i odgovarajuca nit jezgra, tako da dolazi do blokiranja celog sistema tj. svih niti koje ga cine.

Ovim pristupom se ne mogu iskoristiti prednosti viseprocesorske arhitekture.

2.27 Koja je najveca mana modela preslikavanja jedna u jednu?

Najveca mana je ogranicavanje broja niti jezgra a samim time i broja niti u korisnickom delu. Zbog toga sto se nezanemarljivo malo vremena i prostora trosi pri stvaranju i odrzavanju niti jezgra, mnogi operativni sistemi imaju ogranicenje dozvoljenog broja ovakvih niti.

2.28 Od cega zavisi broj niti jezgra koje ce biti kreiranje prilikom preslikavanja vise u vise?

Zavisi od konkretnog procesa, ali cesto i od broja procesora u sistemu.

2.29 Od cega se sastoji izvršavanje procesa u sistemima koji podržavaju multiprogramiranje i slične koncepte?

Izvršavanje procesa se obično sastoji od naizmenicnog koriscenja procesora i cekanja na UI operacije. Da procesor ne bi bio besposlen tokom UI operacija procesa koji se izvršava na njemu, nekom drugom procesu se dozvoljava da koristi procesor.

2.30 Koju ulogu imaju planeri u operativnim sistemima?

Uloga im je da od svih procesa koji bi trebalo da se izvrše, biraju podskup koji ce se odmah učitati u memoriju i izvršavati. Zatim odredjuju redosled kojim procesi dobijaju procesor i ostale uredjaje i koliko vremena mogu da koriste dobijene resurse.

2.31 Sta je red spremnih procesa i sta se u njemu nalazi?

Red spremnih procesa sadrzi procese koji su izabrani po nekom kriterijumu koji je odredjen na nivou operativnog sistema. Proces u ovom redu su spremni za izvršavanje i smestenu su u glavnu memoriju.

2.32 Od cega zavisi izbor procesa za red spremnih procesa?

Izbor procesa zavisi od njihovih potreba, odnosno od procene da li ce u toku svog izvršavanja vise koristiti procesor ili ce vise vremena provoditi u radu sa UI uredjajima.

2.33 O kojim redovima procesa operativni sistemi vode racuna?

Vode racuna o redovima spremnih procesa i o redovima procesa koji cekaju na neke od uredjaja.

2.34 Koji se planeri najcesce implementiraju u okviru operativnih sistema?

Dugorocni i kratkorocni planeri, kao i srednjorocni planer.

2.35 Koja je osnovna funkcija dugorocnog planera?

Funkcija dugorocnih planera je da od skupa svih procesa koji bi trebalo da se izvrse izaberu one koji ce da se aktivno ukljuce u sistem i pocnu za izvršavanjem (trebalo bi da naprave dobar odabir procesa za red spremnih procesa).

2.36 Sta je glavni zadatak kratkorocnih planera?

Kratkorocni planeri imaju zadatak da donose odluke o tome koji ce se od spremnih procesa izvršavati i koliko dugo ce dobiti procesor.

2.37 Koja je uloga srednjorocnog planera?

Uloga srednjorocnog planera je da poboljša kombinaciju izabranih poslova ili da oslobodi memoriju u slucaju zagusenja.

2.38 Kakva se resenja za rasporedjivanje procesa mogu implementirati u viseprocessorskim sistemima?

Postoje dva pristupa: simetricno i asimetricno multiprocesiranje.

Simetricno multiprocesiranje podrazumeva da su procesori ravnopravni i da se procesi rasporedjuju na bilo koji od njih u zavisnosti od primenjenog algoritma za rasporedjivanje.

Asimetricno multiprocesiranje se zasniva na ideji da neki procesori mogu biti zaduzeni za odredjene funkcije.

2.39 Kakvi pristupi postoje kada je resenje za rasporedjivanje procesa u viseprocessorskim sistemima sa zajednickim redom cekanja u pitanju?

Mogu se implementirati resenja koja podrazumevaju jedan zajednicki red cekanja procesa za sve procesore ili razlicite redove cekanja za svaki od procesora.

2.40 Sta se podrazumeva pod balansiranjem opterecenja?

Balansiranje opterecenja je postupak kojim se tezi da se sto ravnomernije podele poslovi izmedju procesora. Najcesca dva nacina koja se primenjuju su: prenosenje i preuzimanje migracije.

2.41 Iz kojih razloga se uvodi afinitet procesa prema procesoru?

Iz razloga sto se rilikom prebacivanja procesa sa jednog na drugi procesor, mora isprazniti memorija prvog procesora a sadrzaj premestiti na drugi sto predstavlja izgubljeno vreme.

2.42 Kakav moze biti afinitet procesa prema procesoru?

Moze biti slab ili jak. Slab afinitet podrazumeva da operativni sistem omogucava ali i ne garantuje da ce proces nastaviti izvršavanje na istom procesoru. Jak afinitet podrazumeva da sistem dopusta da se procesu precizno odredi podskup procesora na kojima moze da se izvršava.

2.43 Sta se podrazumeva pod rasporedjivanjem procesa?

Pod rasporedjivanjem procesa se podrazumeva donosenje odluka o toku izvršavanja (promeni stanja) procesa koji se nalaze u memoriji. Rasporedjivanje bi trebalo da bude sto blize optimalnom, jer od njega zavisi efikasnost sistema.

2.44 Koji su kriterijumi koji se posmatraju prilikom ocenjivanja algoritama rasporedjivanja?

Kvalitet algoritama se obicno ocenjuje na osnovu sledecih kriterijuma:

- iskoriscenost procesora – procenat koliko je procesor bio zaposlen u odredjenom periodu
- propusna moc – broj procesa koji se mogu završiti u jedinici vremena
- vreme obrade – vreme koje protekne od momenta pokretanja procesa do njegovog završetka
- vreme cekanja – ukupno vreme koje proces provede cekajuci u redu spremnih procesa
- vreme odziva – vreme koje protekne od prijavljivanja procesa do trenutka kada se proizvede prvi izlaz programa
- kolicnik duzine vremena obrade i trajanja izvršavanja procesa

2.45 Koje su glavne odlike FCFS algoritma za rasporedjivanje procesa?

FCFS (First Come, First Served) je zasnovan na ideji da se procesor dodeljuje procesima po redu kako su ga zatražili tj. prijavili se za njegovo koriscenje. Jednostavno se implementira koriscenjem FIFO strukture. Nema verziju koja bi dozvoljavala prekidanje. Vreme cekanja je cesto veoma veliko. Ovaj pristup moze dovesti do situacije kod koje dosta procesa ceka da se izvrši jedan vremenski zahtevan proces.

2.46 Koja je osnovna ideja SPF algoritma za rasporedjivanje procesa?

SPF (Shortest-Process-First) se zasniva na ideji da se favorizuju procesi ciji je sledeci zahtev za procesorom manji.

2.47 U cemu je razlika izmedju verzija SPF algoritma sa i bez prekidanja?

Razlika je u tretmanu novih procesa koji imaju sledeci zahtev za procesorskim vremenom u odnosu na proces koji se izvršava na procesoru. Ako se dozvoli prekidanje procesa, kada se pojavi novi proces cija je sledeca operacija na procesoru manje zahtevna od one koja se trenutno izvršava, vrsi se prebacivanje konteksta procesa koji se izvršava a novom procesu se dozvoljava da na procesoru izvrši operaciju.

2.48 Koji je najveći problem kada je realizacija SPF algoritma u pitanju?

Najveći problem predstavlja odredjivanje duzine sledeceg zahteva za procesorom, odnosno procena duzine trajanja sledece aktivnosti procesa na procesoru.

2.49 Na koji nacin se obicno vrsi procena duzine sledece aktivnosti procesa na procesoru?

Obicno se za predvidjanje duzine sledece aktivnosti koristi eksponencijalna sredina prethodnih aktivnosti i prethodnih procena potrebnog vremena. Koristi se pretpostavka da ce sledeca aktivnost biti slicne duzine kao prethodne.

2.50 Prodiskutovati algoritam sa prioritetima za rasporedjivanje procesa.

Podrazumeva da se svakom procesu pridruzi velicina koja predstavlja njegov prioritet i da se kao sledeci za izvršavanje bira onaj koji ima najvisi prioritet.

2.51 Koje su mane algoritma sa prioritetima?

Najveća mana ovog algoritma je potencijalno izgladnjivanje procesa. Moze se dogoditi da procesi nizeg prioriteta dugo cekaju na procesor jer u sistem stalno pristizu procesi viseg prioriteta.

2.52 Na koji nacin se mogu definisati prioriteti kod algoritma sa prioritetima?

Prioriteti se mogu definisati interno ili eksterno. Interno definisani prioriteti koriste neku merljivu velicinu za izracunavanje prioriteta procesa. Eksterni prioriteti se namecu na osnovu kriterijuma koji su spoljasnji u odnosu na operativni sistem, odnosno uglavnom su politicke prirode.

2.53 Kako se moze resiti problem "izgladnjivanja" procesa kod algoritma sa prioritetima?

Moze se resiti povecavanjem prioriteta procesa sa porastom njegovog vremena provedenom u redu za cekanje.

2.54 Koja je osnovna ideja kruznoga algoritma za rasporedjivanje procesa?

Zasnovan je na ideji za opsluzivanje racunara slicno kao kada je deljenje vremena u pitanju. Svaki proces dobija procesor na unapred zadati vremenski interval (kvantum vremena).

2.55 Kako se ponasa kruzni algoritam u zavisnosti od duzine kvantuma?

Ako ima n spremnih procesa, a vremenski kvantum je duzine q , onda svaki proces dobija najmanje $1/n$ procesorskog vremena, najvise po q u jednom prolazu. Nijedan proces ne ceka vise od $(n-1)q$ vremena.

Ako je kvantum vremena veci od svih mogucih zahteva za procesorom, algoritam se ponasa kao FCFS algoritam. Ako je kvantum veoma mali, kruzni algoritam se naziva deljenje procesora i izgleda da svaki od n procesa u redu ima sopstveni procesor.

2.56 O cemu treba voditi racuna prilikom odredjivanja duzina kvantuma vremena kod kruznog algoritma?

Pozeljno je da se kvantum vremena izabere tako da bude znatno duzi od vremena potrebnog za prebacivanje konteksta. Takodje i vreme obrade zavisi od kvantuma vremena, odnosno ono je krace ako vecina poslova svoju aktivnost na procesoru zavrшава za jedan kvantum vremena.

2.57 Prodiskutovati karakteristike pristupa zasnovanog na redovima u vise nivoa za rasporedjivanje procesa.

Redovi u vise nivoa predstavljaju pristup koji je zasnovan na ideji da se red spremnih procesa podeli u vise redova sa razlicitim prioritetima. Svaki red moze imati sopstveni algoritam planiranja, a izmedju samih redova postoji jasno definisana razlika u prioritetu.

2.58 Koja je glavna ideja kada su redovi u vise nivoa sa povratnom vezom za rasporedjivanje procesa u pitanju?

Kod redova u vise nivoa sa povratnom vezom dozvoljeno je kretanje procesa izmedju redova. Ideja je da se u toku izvršavanja izdvoje procesi sa razlicitim trajanjem aktivnosti na procesoru tako da se procesi koji koriste previse procesorskog vremena premeste u redove sa nizim prioritetom. Svaki proces u visim redovima dobija odredjeni kvantum vremena i kada ga iskoristi, premesta se u red na nizem nivou.

2.59 Navesti primer algoritma zasnovanog na redovima u vise nivoa sa povratnom spregom.

Ako postoje tri reda sa sledecim algoritmima rasporedjivanja: Q_0 – kruzni algoritam sa kvantumom od 10 vremenskih jedinica; Q_1 - kruzni algoritam sa kvantumom od 20 vremenskih jedinica; Q_2 – FCFS algoritam. Kada se pojavi novi proces, on se smesta u prvi red Q_0 . Tu dobija pravo da koristi 10 vremenskih jedinica. Ako za to vreme proces ne završi sa izvršavanjem, premesta se u red Q_1 . U Q_1 proces dobija novih 20 vremenskih jedinica, a ako ni tada ne završi, prebacuje se u red Q_2 gde ce ostati do kraja izvršavanja.

2.60 Koje su glavne odlike sistema za rad u realnom vremenu?

Spadaju u operativne sisteme sa specijalnom namenom. Obicno se projektuju za odredjenu primenu i koriste u situacijama kada postoje vremenska ogranicenja za izvorsavanje unapred definisanih poslova. Od sustinskog je znacaja da odredjeni poslovi budu obavljani na vreme.

2.61 Koje vrste sistema za rad u realnom vremenu postoje?

Postoje cvrsti i labavi sistemi.

Cvrsti sistemi za rad u realnom vremenu podrazumevaju da u sistemu postoji bar jedan proces koji ima cvrsti krajnji rok za izvorsavanje koji se mora ispostovati.

Labavi sistemi za rad u realnom vremenu podrazumevaju da je postovanje zadatog roka za izvorsavanje procesa pozeljno, ali nije od presudnog znacaja za funkcionisanje sistema.

2.62 Kako se procesima u sistemima za rad u realnom vremenu mogu dodeliti prioriteti?

Prioriteti se mogu dodeliti staticki ili dinamicki.

Staticko odredjivanje prioriteta se obavlja u fazi implementiranja sistema i ovako dodeljeni prioriteti se ne mogu menjati u toku rada sistema.

Dinamicko odredjivanje prioriteta podrazumeva da se oni mogu menjati u toku rada sistema.

2.63 Koje su odlike RMS algoritma za rasporedjivanje procesa u sistemima za rad u realnom vremenu?

RMS (Rate Monotonic Scheduling) algoritam za rasporedjivanje procesa se primenjuje kod sistema za rad u realnom vremenu sa periodicnim procesima. Prioriteti se odredjuju na osnovu periode procesa tako da proces sa najkracom periodom dobija najvisi prioritet. Dozvoljava prekidanje.

2.64 Koje su odlike EDFS algoritma za rasporedjivanje procesa u sistemima za rad u realnom vremenu?

EDFS (Earliest-Deadline-First Scheduling) je dinamicki algoritam koji najvisi prioritet dodeljuje procesu koji je najblizi svom krajnjem roku za izvorsavanje. Garantuje odrzivost sistema pod uslovom da je opterecenje sistema manje od maksimalnog.

3.1 Koje su negativne posledice konkurentnog izvršavanja procesa?

Pri cestim promenama procesa/niti koji koriste procesor nekontrolisano pristupanje zajednickim podacima moze dovesti do nezelenog krajnjeg rezultata. Deljeni podaci su veoma osetljivo mesto. Prekidanje procesa koji im je pristupao i propustanje drugog moze dovesti do nekonzistentnosti podataka i neocekivanih gresaka.

3.2 Navesti primere trke za resurse.

Primer 3.2. Izvršavanje dva procesa

Proces 1:

Smestiti promenljivu X u registar R ;
Uvećati registar R za 1;
Prekid procesa;

Proces 2:

Smestiti promenljivu X u registar R ;
Uvećati registar R za 1;
Premestiti sadržaj registra R u promenljivu X ;
Prekid procesa;

Proces 1:

Premestiti sadržaj registra R u promenljivu X ;

Primer 3.4. Proizvođač – potrošač

Glavni program:

```
//Prva slobodna pozicija u magacinu na koju se dodaje novi proizvod
unutra = 0;
//Pozicija najstarijeg proizvedenog proizvoda u magacinu
van = 0;
//Broj proizvoda u magacinu
brojač = 0;
//Proces proizvođač i proces potrošač se izvršavaju paralelno
PARALLEL WHILE (true)
    //Procesi mogu biti pozvani u proizvoljnom trenutku
    proizvođač();
    potrošač();
END PARALLEL WHILE
```

proizvođač()

WHILE (true)

```
Novi proizvod je proizveden;
//Magacin je pun ako je brojač proizvoda u magacinu jednak broju
//mesta u magacinu i treba sačekati
WHILE (brojač == veličina_magacina)
    //Aktivno čekanje dok se ne oslobodi bar jedno mesto u magacinu
ENDWHILE
//Novi proizvod se dodaje na prvu sledeću slobodnu poziciju
magacin[unutra] = novi_proizvod;
//Pomera se indeks na sledeću poziciju
unutra = (unutra + 1) mod veličina_magacina;
//Uvećava se brojač koji govori koliko je proizvoda u magacinu
brojač++;
```

ENDWHILE

potrošač()

```
//Ako je brojač koji broji koliko je proizvoda u magacinu jednak
//0 to znači da je magacin prazan
WHILE(brojač == 0)
    //Aktivno čekanje da se bar jedan proizvod proizvede
ENDWHILE
//Uzima se najstarije proizvedeni proizvod
prodaja = magacin[van];
//Povećava se brojač koji pokazuje na proizvod koji je
//najduže u magacinu
van = (van + 1) mod veličina_magacina;
//Ažurira se broj proizvoda koji se nalazi u magacinu tako da
//odgovara stvarnom broju tj. umanjuje se za jedan
brojač--;
```

3.3 Kako se u racunarstvu definise pojam kriticne sekcije?

Kriticna sekcija je deo programa u kojem se pristupa zajednickim podacima.

3.4 Sta bi trebalo da obuhvati kriticna sekcija?

Kriticna sekcija treba da obuhvati deljene podatke.

3.5 Koje uslove bi trebalo da zadovolji dobro resenje za zastitu kriticne sekcije?

Uslovi:

- uzajamna iskljucivost – dva procesa ne mogu u isto vreme da budu u kriticnoj sekciji
- uslov progresa – proces koji nije u kriticnoj sekciji i ne zeli da udje u nju ne treba da ometa druge procese da udju u nju
- uslov konacnog cekanja – trebalo bi da postoji granica koliko jedan proces moze da ceka na ulazak u kriticnu sekciju

3.6 Koji su glavni nedostaci resenja problema zastite kriticne sekcije koja podrazumevaju iskljucivanje prekida?

Sustina implementacije multiprogramiranja je zasnovana na sistemu prekida, pa bi njegovo cesto iskljucivanje dovelo do smanjenja efikasnosti sistema. Takodje, cesto nije jasno definisano sta kriticna sekcija treba da obuhvati.

3.7 Prodiskutovati resenja za zastitu kriticne sekcije koja se zasnivaju na aktivnom cekanju.

Aktivno cekanje – cekanje u ciklusu (petlji) dok se ne stvore uslovi za ulazak procesa u kriticnu sekciju. Ideja je da se aktivnim cekanjem u ciklusu saceka da promenljiva *moze* postane 1, odnosno da ulaz u kriticnu sekciju bude slobodan.

U prvom algoritmu najvazniji uslov uzajamne iskljucivosti nije zadovoljen. Moze se dogoditi da jedan proces izvrši proveru da li je *moze* jednako 1 i posto utvrdi da jeste, krene da je postavi na 0. Ako taj proces bude prekinut pre nego sto se *moze* postavi na 0, drugi proces moze videti da je ulaz u kriticnu sekciju slobodan i u nju uci.

Algoritam 3.1. Zaštita kritične sekcije (1)	
Proces 1: WHILE (<i>može</i> == 0) //Aktivno čekanje ENDWHILE <i>može</i> = 0; //Kritična sekcija <i>može</i> = 1;	Proces 2: WHILE (<i>može</i> == 0) //Aktivno čekanje ENDWHILE <i>može</i> = 0; //Kritična sekcija <i>može</i> = 1;

Kao bolje resenje uvode se promenljive *zeli_1* i *zeli_2* umesto promenljive *moze*. Svaki proces najavi da zeli u kriticnu sekciju i aktivno ceka dok i drugi to zeli. Kada završi sa radom u kriticnoj sekciji, svoju promenljivu postavlja na 0 cime drugi proces oslobadja od aktivnog cekanja. Moze se dogoditi da se procesi zaglave.

Algoritam 3.2. Zaštita kritične sekcije (2)	
Proces 1: <i>želi_1</i> = 1; WHILE (<i>želi_2</i> == 1) //Aktivno čekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>želi_1</i> = 0;	Proces 2: <i>želi_2</i> = 1 WHILE (<i>želi_1</i> == 1) //Aktivno čekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>želi_2</i> = 0;

3.8 Napisati i analizirati algoritam striktne alternacije.

Striktna alternacija je jedno od rešenja za zastitu kriticne sekcije. Zasniva se na koriscenju promenljive *na_redu* kojom se odredjuje koji od dva procesa ima prednost. Na pocetku se prednost daje prvom procesu (*na_redu* = 1).

Procesi aktivno cekaju da dodju na red. Kada napusti kriticnu sekciju, proces promenljivoj *na_redu* postavlja vrednost broja drugog procesa koji tako dobija sansu da pristupi kriticnoj sekciji. Ispunjava samo uslov uzajamne iskljucivosti. Ako jedan proces ima prednost a ne zeli da udje u kriticnu sekciju, on ce blokirati drugi proces i time onemoguciti progres, a posto blokiranje moze da bude na neodredjeno vreme, ni uslov konacnog cekanja nije ispunjen.

Algoritam 3.3. Striktna alternacija	
Proces 1: WHILE (<i>na_redu</i> == 2) //Aktivno cekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>na_redu</i> = 2;	Proces 2: WHILE (<i>na_redu</i> == 1) //Aktivno cekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>na_redu</i> = 1;

3.9 U kojim situacijama je pogodno koristiti algoritam striktne alternacije?

Striktna alternacija je pogodna za problem sinhronizacije kada procesi treba naizmenicno da pristupaju deljenim resursima.

3.10 Napisati i prodiskutovati Dekerov algoritam za zastitu kriticne sekcije.

Dekerov algoritam predstavlja prvo kompletno resenje za uzajamno iskljucivanje u slucaju kada dva procesa konkurisu za deljene podatke. Za resenje su potrebne tri promenljive: *zeli_proces_1* - prvi proces najavljuje da zeli u kriticnu sekciju; *zeli_proces_2* - drugi proces najavljuje da zeli u kriticnu sekciju; *na_redu* - koji je proces na redu da udje u kriticnu sekciju (1 ili 2).

Na pocetku se jednom procesu daje prednost. Neka je *na_redu* = 1. Kada prvi proces zeli da pristupi kriticnoj sekciji on to najavi: *zeli_proces_1* = 1. Zatim se proverava da li postoji konkurencija.

Ako je *zeli_proces_2* = 0, prvi proces je slobodan da udje u kriticnu sekciju. Po zavrsetku rada u kriticnoj sekciji proces oznacava da je zavrrio sa njenim koriscenjem, *zeli_proces_1* = 0.

Ako je *zeli_proces_2* = 1, onda se proverava ko ima prednost i oba procesa ulaze u spoljasnju petlju u kojoj ce ostati dok jedan od procesa ne postavi svoju zelju na 0. Ako je drugi proces na redu, prvi menja vrednost svoje promenljive na 0 cime drugi proces napusta spoljasnju petlju i ulazi u kriticnu sekciju. Prvi tada aktivno ceka u untrasnjoj petlji dok drugi proces ne zavrsi rad u kriticnoj sekciji i postavi *na_redu* na 1. Time prvom procesu omogucava izlaz iz untrasnje petlje, a postavljanjem *zeli_proces_2* na 0 i iz spoljasnje petlje. Prvi proces moze tada da udje u kriticnu sekciju.

Algoritam 3.4. Dekerov algoritam	
Proces 1: //Proces najavljuje da želi u //kritičnu sekciju <i>zeli_proces_1</i> = 1; //Ako to želi i drugi... WHILE (<i>zeli_proces_2</i> == 1) //Proverava se da li drugi //ima prednost IF (<i>na_redu</i> == 2) //Menja se želja <i>zeli_proces_1</i> = 0; //Proverava se da li drugi //ima prednost WHILE (<i>na_redu</i> == 2) //Aktivno cekanje ENDWHILE <i>zeli_proces_1</i> = 1; ENDIF ENDWHILE //Kritična sekcija <i>na_redu</i> = 2; <i>zeli_proces_1</i> = 0;	Proces 2: <i>zeli_proces_2</i> = 1; WHILE (<i>zeli_proces_1</i> == 1) IF (<i>na_redu</i> == 1) <i>zeli_proces_2</i> = 0; WHILE (<i>na_redu</i> == 1) ENDWHILE <i>zeli_proces_2</i> = 1; ENDIF ENDWHILE //Kritična sekcija <i>na_redu</i> = 1; <i>zeli_proces_2</i> = 0;

3.11 Koja je najveća mana Dekerovog algoritma?

Može se dogoditi da jedan proces prođe dva puta zaredom čime je narušen princip pravednosti. Može se dogoditi da prvi proces izađe iz kritične sekcije i da najavi da hoće ponovo u nju, kao i da drugi proces izađe iz aktivnog čekanja ali da ne uspe da stigne da postavi *zeli_proces_2* na 1. U tom slučaju, prvi proces ponovo ulazi u kritičnu sekciju. Ovaj algoritam je namenjen isključivo za situacije kada dva procesa konkurisu za iste podatke.

3.12 Napisati i analizirati Pitersonov algoritam za zaštitu kritične sekcije.

Osnovna ideja ovog algoritma je u tome da kada proces najavi da želi da uđe u kritičnu sekciju, ustupa prednost drugom procesu. Ova prednost važi samo ako drugi proces želi da uđe u kritičnu sekciju.

Da bi usao u kritičnu sekciju, proces treba da to i najavi, *zeli_proces* = 1. Zatim on daje prednost drugom procesu i čeka dok drugi proces želi da uđe u kritičnu sekciju i ima prednost. Ovim je obezbeđeno da procesi naizmenično ulaze u kritičnu sekciju, ako to žele, bez obzira na brzinu.

Algoritam 3.5. Pitersonov algoritam	
Proces 1: <i>zeli_proces_1</i> = 1; <i>na_redu</i> = 2; WHILE (<i>zeli_proces_2</i> == 1 AND <i>na_redu</i> == 2) //Aktivno čekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>zeli_proces_1</i> = 0;	Proces 2: <i>zeli_proces_2</i> = 1; <i>na_redu</i> = 1; WHILE (<i>zeli_proces_1</i> == 1 AND <i>na_redu</i> == 1) //Aktivno čekanje ENDWHILE //Kritična sekcija <i>zeli_proces_2</i> = 0;

3.13 Koji su glavni nedostaci Pitersonovog algoritma?

Mana algoritma je to što je primenljiv samo za dva procesa.

3.14 Prodiskutovati karakteristike Lamportovog (pekarskog) algoritma za zaštitu kritične sekcije.

Lamportov algoritam je uopštenje Pitersonovog algoritma za *n* procesa. Za jednostavniji prikaz algoritma potrebno je uvesti sledeće oznake:

- $(A, B) < (C, D)$ ako $A < C$ ili $A = C$ i $B < D$.
- $\max(A_1, A_2, \dots, A_n) = K$, pri čemu je K takvo da je $K \geq A_i$, $i = 1, 2, \dots, n$.

Algoritam 3.6. Lamportov (pekarski) algoritam

```
Proces i:
//Zaštita uzimanja broja
uzima[i] = 1;
broj[i] = max(broj[0], ..., broj[n - 1]) + 1;
uzima[i] = 0;
//Glavna petlja koja je graničnik kritične sekcije
FOR (j = 0; j < n; j++)
    WHILE (uzima[j] == 1)
        //Aktivno čekanje da j-ti proces dobije broj
    ENDWHILE
    WHILE (broj[j] != 0 AND (broj[j], j) < (broj[i], i))
        //Aktivno čekanje da proces koji ima prednost završi
    ENDWHILE
ENDFOR
//Kritična sekcija
broj[i] = 0;
```

Potrebno je kao globalne promenljive deklarirati celobrojni niz *broj[n]* i niz logičkih promenljivih *uzima[n]* i pri tome oba niza inicijalizovati na nulu.

Uz pomoć *uzima[i]* stiti se dobijanje broja za i-ti proces (*broj[i]*) koji dobija vrednost koja je za jedan veća od trenutno najvećeg broja koju imaju ostali procesi. Zatim se redom obilaze svi procesi *j* koji imaju bolji broj od njega. Proces *i* treba da sačeka da j-ti proces završi sa uzimanjem broja ukoliko je u toj fazi, a zatim i da, ako j-ti proces ima prednost, sačeka da on završi sa pristupom kritičnoj sekciji i postavi *broj[j] = 0*.

3.15 Koje su najcesce instrukcije koje se hardverski implementiraju kako bi pomogle pri zastiti kriticke sekcije?

Najcesce se koriste sledece tri instrukcije:

- TAS (Test and Set) – operise sa dve promenljive $A = \text{TAS}(B)$ i funkcioniše tako što se vrednost koja se nalazi u B prebacuje u A, a u B se stavlja 1.
- FAA (Fetch and Add) – operise sa dve promenljive. Sintaksa je $\text{FAA}(A, B)$ i pri njenom koriscenju se vrednost B prebacuje u A, a vrednost $B+A$ se smesta u B (uzima se staro A).
- SWAP (zamena) – operise sa dve promenljive, $\text{SWAP}(A, B)$ i rezultat je atomicka zamena vrednosti promenljivih A i B. Zamena se sastoji od bar tri operacije.

Obicno postoji jedna promenljiva kojom se stiti ulaz u kriticku sekciju, a procesi aktivno cekaju da se ulaz oslobodi. Kada se to desi, onda atomicnost ovih instrukcija omogucava da tacno jedan proces udje u kriticku sekciju.

3.16 Napisati algoritam za zastitu kriticke sekcije koji se zasniva na koriscenju TAS instrukcije.

Deklarise se globalna promenljiva *zauzeto* i postavlja se na nulu, dok svaki proces ima lokalnu promenljivu *ne_moze*. Promenljiva *ne_moze* se na pocetku izvršavanja procesa postavlja na 1, a onda se u petlji stalno proverava da li je *zauzeto* postavljeno na 0 (da li je ulaz u kriticku sekciju slobodan). Kada se oslobodi ulaz, *zauzeto* = 0, atomicnom operacijom ce tacno jedan proces biti obavesten da moze da udje u kriticku sekciju (*ne_moze* = 0) i kriticka sekcija ce se zatvoriti za ostale procese jer TAS operacija postavlja *zauzeto* na 1.

Algoritam 3.7. Zaštita kritične sekcije (TAS)

```
Proces i:
    ne_može = 1;
    WHILE (ne_može == 1)
        ne_može = TAS(zauzeto);
    ENDWHILE
    //Kritična sekcija
    zauzeto = 0;
```

3.17 Koje su prednosti i mane algoritma za zastitu kriticke sekcije zasnovane na koriscenju TAS instrukcije?

Mana je cinjenica da je resenje zasnovano na hardverskoj podrsci, odnosno potrebno je da procesor ima ugradjenu tu instrukciju. Moguce je izgladnjivanje procesa, ali se retko događa.

Prednost je sto se bez bilo kakve modifikacije moze primeniti na proizvoljan broj procesa, ali ne postoji granica koliko ce neki proces da ceka.

3.18 Na koji nacin se standardni algoritam za zastitu kriticke sekcije koriscenjem TAS instrukcije moze modifikovati?

Potrebno je deklarirati globalni niz *ceka[n]* ciji se clanovi inicijalizuju na nulu i promenljivu celobrojnog tipa *zauzeto* koja se postavlja na nulu.

Modifikacije se sastoji u tome da po završetku rada u kritickoj sekciji, proces koji je završio pronadje sledeci od procesa koji cekaju i da ga pozove da udje u kriticku sekciju tako sto ce mu promenljivu *ceka[j]* postaviti na 0 i time ga osloboditi iz aktivnog cekanja. Ako takav proces ne postoji, promenljiva *zauzeto* se postavlja na 0 cime se ulaz u kriticku sekciju oslobadja.

Algoritam 3.8. Zaštita kritične sekcije (TAS) – modifikacija

```
Proces i:
    čeka[i] = 1;
    WHILE (čeka[i] == 1 AND TAS(zauzeto) == 1)
        //Aktivno čekanje dok je kritična sekcija zauzeta
    ENDWHILE
    čeka[i] = 0;
    //Kritična sekcija

    //Traži se sledeći proces koji čeka
    j = (i + 1) mod n;
    //Trebalo ići dok se ne pronađe proces koji čeka ili ne obrne krug i dođe
    //do i-tog procesa
    WHILE (čeka[j] == 0 AND j != i)
        j = (j + 1) mod n;
    ENDWHILE
    IF (i == j)
        //Ako je obrnut ceo krug onda niko ne čeka na ulazak u kritičnu sekciju
        zauzeto = 0;
    ELSE
        //Inače se j-tom procesu prekida aktivno čekanje i on ulazi u
        //kritičnu sekciju
        čeka[j] = 0;
    ENDIF
```

3.19 Napisati algoritam za zaštitu kritične sekcije koriscenja SWAP instrukcije.

Brava je globalna promenljiva koja se postavlja na 0 sto oznacava da je prolaz u kriticnu sekciju slobodan. Procesi koji se nadmecu za pristup kriticnoj sekciji imaju promenljivu *kljuc* cija vrednost 1 govori da kljuc nije u bravi, odnosno da cekaju da udju u kriticnu sekciju. Procesi u petlji pokusavaju da kroz SWAP operaciju ubace kljuc u bravu (da ugrabe trenutak kada je vrednost promenljive *brava* jednak 0 pa da zamenom te vrednosti sa 1, koja se nalazi u *kljuc*, dobiju uslov za izlazak iz ciklusa i ulazak u kriticnu sekciju). Istovremeno *brava* dobija prethodnu vrednost *kljuc* koja je bila 1. Na ovaj nacin se ulazak u kriticnu sekciju blokira sve dok proces koji je u njoj ne završi i postavi *brava* na 0 cime se otvara mogucnost da jedan od procesa koji cekaju udje u kriticnu sekciju.

Algoritam 3.9. Zaštita kritične sekcije (SWAP)
//Brava je globalna promenljiva inicijalizovana na 0
Proces i:
<i>ključ</i> = 1;
WHILE (<i>ključ</i> != 0)
SWAP (<i>brava</i> , <i>ključ</i>);
ENDWHILE
//Kritična sekcija
<i>brava</i> = 0;

3.20 Koje su mane hardverskih resenja za zaštitu kritične sekcije?

Zasnivaju se na aktivnom cekanju, odnosno tome da se u petlji proverava neki uslov i na taj nacin ceka da se ulaz u kriticnu sekciju oslobodi cime se trosi procesorsko vreme.

3.21 Na koji nacin funkcionu metode za zaštitu kritične sekcije koje se ne zasnivaju na aktivnom cekanju?

Ove metode se obicno zasnivaju na tehnikama koje podrazumevaju zaustavljanje procesa, bez aktivnog cekanja i njihovo pokretanje u odgovarajucem trenutku. Ideja je da se proces koji ne moze da udje u kriticnu sekciju na neki nacin blokira pa da se po sticanju uslova probudi/pozove i odblokira.

3.22 Koje su najpoznatije metode za zaštitu kritične sekcije koje se ne zasnivaju na aktivnom cekanju?

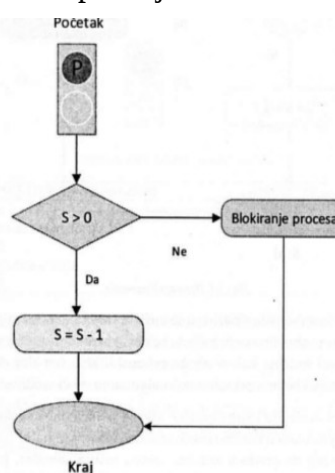
Najpoznatije metode se zasnivaju na koriscenju: semafora, kritičnih regiona ili monitora.

3.23 Koji je osnovni princip na kojem funkcionisu semafori?

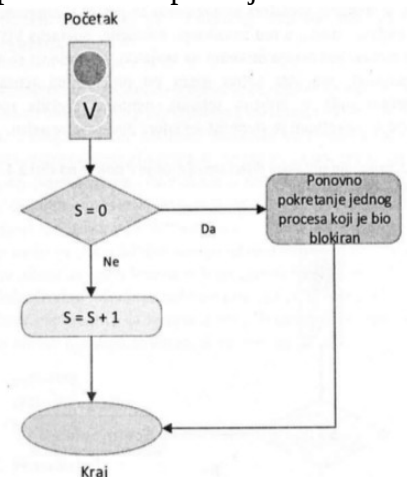
Semafor je apstraktni tip podataka, odnosno struktura koja moze da blokira proces na neko vreme i da ga propusti kada se steknu odredjeni uslovi. Nad semaforom se, pored standardnih operacija kreiranja i oslobadjanja, mogu izvesti samo jos dve operacije: P i V. Sintaksa poziva ovih operacija je P(S) i V(S), pri cemu je S semafor.

Operacijom P(S) se testira da li je vrednost promenljive S pozitivna i ako jeste, proces, koji je izvršio tu operaciju, se propusta dalje u kriticnu sekciju, a vrednost semafora se umanjuje za jedan. U suprotnom se proces blokira i stavlja u red za cekanje.

Operacija V(S): ako postoje procesi koji cekaju blokirani na semaforu S, propusta tacno jedan od procesa da nastavi sa izvršavanjem, odnosno prekida njegovo blokiranje. U suprotnom se vrednost semafora uvecava za jedan.

Slika 3.3. Dijagram P operacije

Slika 3.4. Dijagram V operacije

3.24 Kakvog tipa je promenljiva u okviru semafora?

Promenljiva u okviru semafora je celobrojnog tipa.

3.25 Koje vrednosti moze imati promenljiva u okviru semafora?

Moze imati proizvoljne nenegativne celobrojne vrednosti (brojacki), ili samo vrednosti 0 ili 1 (binarni).

3.26 Na kom nivou se implementiraju semafori?

Semafori se obcni realizuju kao servis operativnog sistema.

3.27 Koji su glavni nedostaci semafora?

Pri njihovom koriscenju treba biti oprezan jer se malom greskom mogu napraviti veliki problemi.

3.28 U cemu je razlika izmedju brojackih i binarnih semafora?

Brojacki dozvoljavaju nenegativne celobrojne vrednosti koje odredjuju broj procesa koji se mogu propustiti kroz semafor, a binarni imaju samo vrednosti 0 ili 1.

3.29 Na koji nacin se binarni semafori mogu iskoristiti za zastitu kriticne sekcije?

Proces koji zeli da predje u kriticnu sekciju testira semafor, pa ako je njegova vrednost 1, on prolazi u kriticnu sekciju, a semafor postavlja na 0. Ako je vrednost 0, neki drugi proces je u kriticnoj sekciji i treba da saceka. Po zavrsetku rada u kriticnoj sekciji, proces izvršava operaciju $V(S)$ i time, ako neki od procesa cekaju blokirani na semaforu, dozvoljava onome koji je na redu da udje u kriticnu sekciju ili samo postavlja promenljivu S na 1.

3.30 Prodiskutovati implementaciju brojackih semafora koriscenjem binarnih.

Za implementaciju su potrebna dva binarna semafora $S1$ i $S2$ i promenljiva C koja je celobrojnog tipa. Prilikom inicijalizacije algoritma, vrednost semafora $S1$ se postavlja na 1, semafora $S2$ na 0, dok promenljiva C dobija vrednost n . Semafor $S1$ se koristi da obezbedi ekskluzivan pristup instrukcijama u okviru aritmetickih operacija nad promenljivom C brojackog semafora, odnosno da obezbedi atomicnost ovih operacija. Semafor $S2$ se koristi za cekanje procesa. Promenljiva C cuva vrednost brojackog semafora, odnosno odredjuje koliko procesa semafor moze da propusti.

Implementacija operacije P: Na pocetku se testira binarni semafor $S1$ i ako je zatvoren, proces dobija ekskluzivno pravo da pristupi brojackom semaforu i izvrši operaciju P . Proces prvo umanjuje vrednost promenljive C za 1. Ako je n procesa vec proslo kroz semafor, $C < 0$, onda ovaj proces ne moze da prodje pa se oslobadja

semafor $S1$ i blokira se operacijom $P(S2)$ na semaforu $S2$. Inace, $C > 0$, operacijom $V(S1)$ se drugim procesima daje sansa da se odblokiraju.

Implementacija operacije V: Pomocu $P(S1)$ se obezbedjuje ekskluzivan pristup brojackom semaforu. Promenljiva C se uvecava za jedan i ako je $C < 0$, to znaci da neki proces ceka blokirani na semaforu $S2$. Tada se operacijom $V(S2)$ propusta tacno jedan proces koji je blokirani. Inace se sa $V(S1)$ oslobadja semafor $S1$ koji stiti ekskluzivni pristup operacijama brojackog semafora.

Algoritam 3.12. Implementacija brojackog semafora korišćenjem binarnih

P(C)	V(C)
//Ekskluzivni pristup	//Ekskluzivni pristup
P(S1);	P(S1);
//Umanjenje brojačke	//Uvećanje brojačke promenljive
//promenljive	C++;
C--;	//Ako C nije pozitivno postoje
//Ako je C negativno semafor	//proces koji čekaju
//nije otvoren	IF (C <= 0)
IF (C < 0)	//Oslobađanje jednog procesa
//Blokira se proces	//koji čeka
V(S1);	V(S2);
P(S2);	ELSE
ENDIF	//Inače se oslobađa semafor
V(S1);	// koji štiti ekskluzivni pristup
	V(S1);
	ENDIF

3.31 Sta su kritični regioni i kako se implementiraju?

Kritični regioni predstavljaju implementaciju zaštite pristupa kritičnoj sekciji na visem programskom jeziku. Potrebno je definisati koju promenljivu deli više procesa i oznakom *region* obezbediti ekskluzivan pristup toj promenljivoj u okviru niza naredbi koje se nalaze u okviru tog regiona.

3.32 U čemu je prednost kritičnih regiona u odnosu na semafore?

Kritični regioni garantuju da, dok se izvršavaju naredbe u okviru njih, nijedan drugi proces ne može da im pristupa ukoliko su pridruženi istoj deljenoj promenljivoj.

3.33 Na koji način se rešava problem kritične sekcije kritičnim regionima?

Deljenoj promenljivoj se može pristupiti samo u okviru nekog od regiona gde je ona zaštićena.

3.34 Kako se rešava problem sinhronizacije procesa korišćenjem kritičnih regiona?

Problem sinhronizacije se rešava uslovnim kritičnim regionima i dopuštanjem da se privremeno prekine rad u kritičnoj sekciji i proveriti neki uslov korišćenjem naredbe `AWAIT`.

3.35 Sta su uslovni kritični regioni?

Kritični regioni se aktiviraju samo u slučaju kada je određen logički uslov tačan. Ako je uslov ispunjen, proces ima pravo da pristupi regionu (ako neki drugi proces već ne pristupa deljenoj promenljivoj) i u njemu ima ekskluzivan pristup nad deljenom promenljivom. Ako logički uslov nije ispunjen, ulazak procesa u kritični region se odlazi dok uslov ne bude zadovoljen i u kritičnom regionu ne bude drugih procesa.

3.36 Koji su nedostaci kada je koncept kritičnih regiona u pitanju?

Imaju samo jednu proveru uslova na početku kritičnog regiona.

3.37 Objasniti koncept monitora.

Monitori predstavljaju najviši nivo apstrakcije kada je zaštita kritične sekcije bez aktivnog čekanja u pitanju. Oni su konstrukcije programskih jezika u okviru kojih su implementirani mehanizmi za zaštitu kritične sekcije, ali i za sinhronizaciju. U okviru monitora u jednom trenutku može da bude aktivan samo jedan proces čime se obezbeđuje zaštita bilo kojeg dela programa.

Za potrebe sinhronizacije implementirane su specijalne uslovne promenljive. Nad njima su definisane dve operacije: `wait` i `signal`, čija sintaksa može biti `x.wait()` - operacija kojom se proces blokira i `x.signal()` - operacija kojom se proces može odblokirati signalom iz drugog procesa.

3.38 Ko ima prava pristupa uslovnim promenljivama monitora?

Prava pristupa uslovnim promenljivama imaju isključivo procedure iz monitora.

3.39 Koje su prednosti monitora u odnosu na ostale koncepte za zaštitu kritične sekcije i sinhronizaciju procesa?

Monitori pružaju više mogućnosti od semafora zbog nivoa na kome se implementiraju i koriste se na komplikovaniji način. Prednost monitora u odnosu na kritične regione je u mehanizmima (`wait` i `signal`) koji olakšavaju sinhronizaciju.

3.40 Na kojem nivou se implementiraju monitori?

Na nivou programskih jezika.

3.41 Sta se događa sa poslatim signalima koje ni jedan proces ne čeka?

Ako nijedan proces ne čeka signal (nije blokiran), poslati signal će se izgubiti.

3.42 Analizirati situaciju u monitoru koja nastaje kada jedan proces pošalje signal drugome. Koji od njih treba da nastavi sa radom u monitoru?

Ako neki proces čeka signal, poslati signal će probuditi taj proces. Jedan poslati signal može probuditi tačno jedan proces koji na njega čeka. Probudjeni proces nastavlja sa radom u monitoru.

3.43 Na koji način se obično organizuju redovi čekanja na uslovnu promenljivu monitora?

Redovi čekanja na uslovnu promenljivu se obično organizuju po FCFS (First Come First Served) algoritmu, odnosno prednost će imati onaj proces koji je ranije blokiran na uslovnoj promenljivoj.

3.44 Analizirati rešenja problema filozofa koji večeraju koja se dobijaju korišćenjem semafora i monitora.

Semafor:

Za rešavanje ovog problema potrebno je deklarirati dva semafora $S[5]$, promenljivu *mutex* za zaštitu ekskluzivnog pristupa i niz *stanje[5]* koji će za svakog filozofa čuvati informaciju o stanju u kojem se nalazi.

Monitor:

Rešenje korišćenjem monitora je zasnovano na istoj ideji kao kod semafora, ali je realizacija dosta olakšana zbog mehanizama koje poseduju monitori.

Primer 3.9. Filozofi koji večeraju (korišćenjem semafora)

```
Glavni program:
//Paralelno izvršavanje procesa
PARALLEL WHILE (true)
    filozof(0);
    filozof(1);
    filozof(2);
    filozof(3);
    filozof(4);
END PARALLEL WHILE

//Procesi koji simuliraju život filozofa
filozof(i):
    WHILE (true)
        razmišlja(i);
        uzmi_štapice(i);
        jede(i);
        vrati_štapice(i);
//Pokušaj uzimanja štapice
uzmi_štapice(i):
    P(mutex);
    stanje[i] = GLADAN;
    test(i);
    V(mutex);
    P(S[i]);
vrati_štapice(i):
    P(mutex);
    //Pošto je večerao filozof može da razmišlja
    stanje[i] = RAZMIŠLJA;
    //Testiraju se susedni filozofi kako bi dobili priliku da dođu do pribora
    test(levi);
    test(desni);
    V(mutex);
test(i):
    IF (stanje[i] == GLADAN AND stanje[levi] != JEDE AND stanje[desni] != JEDE)
        stanje[i] = JEDE;
        V(S[i]);
    ENDIF
```

Primer 3.21. Filozofi koji večeraju (korišćenjem monitora)

```
filozof[i]: monitor;
stanje[i]: {RAZMIŠLJA, GLADAN, JEDE};

uzmi_štapice(i):
    stanje[i] = GLADAN;
    test(i);
    IF (stanje[i] != JEDE)
        filozof[i].wait();
    ENDIF

vrati_štapice(i):
    stanje[i] = RAZMIŠLJA;
    //Testira levog i desnog od sebe
    test(levi);
    test(desni);

test(i):
    IF (stanje[levi] != JEDE AND stanje[i] = GLADAN AND stanje[desni] != JEDE)
        stanje[i] = JEDE;
        filozof[i].signal();
    ENDIF
```

4.1 Sta se podrazumeva pod pojmom zaglavljivanje?

Zaglavljivanje (deadlock) je situacija u kojoj dva ili vise medjusobno zavisnih procesa blokirani cekaju na resurse koje nikada nece dobiti. Ovakvo zaglavljivanje je trajno i ima za posledicu zaglavljivanje celog sistema.

4.2 Navesti primere zaglavljivanja.

Ukoliko cetiri kolone automobila istovremeno sa cetiri strane udju u raskrsnicu, pri tome postujuci pravilo desne strane, blokirace jedni druge tako da ce i ostali ucesnici u saobracaju biti zaglavljani. Ako bi svaki od pet filozofa, koji bi trebalo da veceraju, istovremeno uzeo po stapic, doslo bi do zaglavljivanja. Nijedan od njih nece spustiti stapic, a pri tome ce svaki cekati da to uradi filozof pored njega.

4.3 Sta je zivo blokiranje (livelock)? Ilustrovati primerima.

Zivo blokiraje je situacija u kojoj procesi nisu blokirani ali nemaju napretka u izrsavanju.

Primeri:

Scena u kojoj u uskom prolazu treba da se mimoidju dve osobe pri cemu se obe istovremeno pomeraju u levu pa u desnu stranu pokusavajući da propuste jedna drugu. Pri tome, osobe ne napreduju, ali ni ne stoje u mestu.

Situacija u kojoj se automobili blokiraju na raskrsnici, ali se vracaju unazad kako bi ponovo pokusali da prodju raskrsnicu. Posto ovo rade istovremeno, ponovo se blokiraju i ponavljaju postupak.

4.4 U kakvim situacijama se moze reci da je doslo do izgladnjivanja procesa?

Izgladnjivanje (starvation) se odnosi na situacije koje podrazumevaju da u sistemu generalno postoji napredak, ali da neki procesi dosta dugo ne napreduju. Obicno nije trajna situacija u sistemu.

4.5 Navesti primere izgladnjivanja procesa.

Ako su automobili koji se krecu u kolonama na putu sa prvenstvom prolaza, ostali nece imati mogucnost da udju u raskrsnicu. Kada svi automobili iz kolona, koje se nalaze na putu sa prvenstvom prolaza prodju raskrsnicu, stvorice se uslovi da i ostali automobili prodju raskrsnicu i nastave svojim putem.

4.6 U kojem stanju se nalazi proces pre nego sto se zaglavi?

Proces se pre zaglavljivanja nalazi u stanju *Blokiran*.

4.7 Koliki je najmanji broj procesa koji mogu biti zaglavljani?

Jedan proces.

4.8 Na kojoj vrsti resursa obicno dolazi do zaglavljivanja?

Do zaglavljivanja dolazi i na hardverskim (disk, memorija, procesor...) i na softverskim resursima (semafor, fajlovi, slogovi u bazama podataka...).

4.9 Koji uslovi treba da budu ispunjeni u sistemu kako bi doslo do zaglavljivanja?

Kofmanovi uslovi:

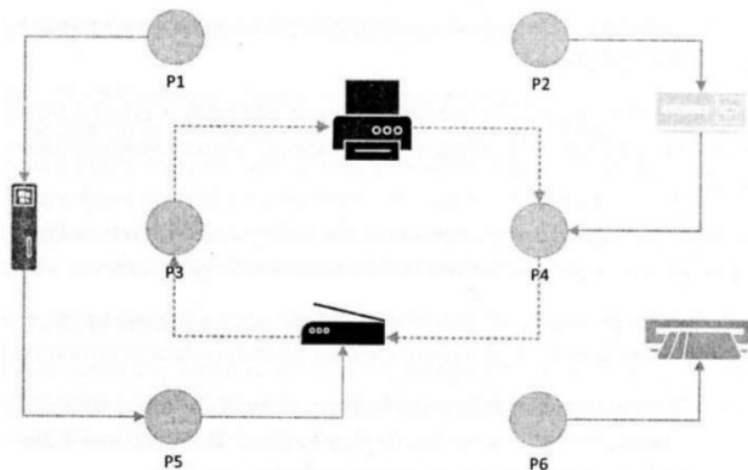
1. Uzajamno isklucivanje – u jednom trenutku tacno jedan proces moze da koristi resurs
2. Cekanje i drzanje
3. Nemogucnost prekidanja
4. Kruzno cekanje

4.10 Sta se podrazumeva pod cekanjem i drzanjem resursa?

Dok proces drži resurse sa kojima radi, može da zahteva one koji su mu potrebni za dalje izvršavanje i da čeka one koji trenutno nisu raspoloživi.

4.11 Objasniti pojam kruznog cekanja. Ilustrovati primerima.

Podrazumeva da u sistemu može da postoji lanac procesa koji čekaju jedni na druge tj. na resurse koji su im dodeljeni, čineći pri tome krug. Dakle, svaki proces drži resurse koji su mu dodeljeni i čeka na druge koje drži sledeći proces u nizu i tako do poslednjeg koji zahteva resurse koje drži prvi proces.

4.12 Sta podrazumeva nemogućnost prekidanja?

Podrazumeva da operativni sistem nema pravo da oduzme resurse koje je dodelio procesu i kasnije mu ih vrati, kako bi te resurse, u međuvremenu, dodelio drugim procesima. Dakle, resurse može osloboditi samo proces koji ih je dobio na korišćenje.

4.13 Da li istovremena ispunjenost svih Kohmanovih uslova obavezno dovodi do zaglavljivanja?

Da. Do zaglavljivanja neće doći ako se bilo koji od ovih uslova ukloni.

4.14 Kakvi pristupi postoje kada je u pitanju tretman zaglavljivanja u odnosu na mere koje se primenjuju?

1. Sprecavanje – pristup koji podrazumeva sistemske mere koje se implementiraju u operativni sistem i kojima se isključuje mogućnost zaglavljivanja
2. Izbegavanje – dinamičke mere koje se preduzimaju kako bi se sistem vodio kroz stanja koja obezbeđuju da ne dođe do zaglavljivanja.
3. Detekcija i oporavljanje
4. Nepreduzimanje bilo čega

4.15 Kada je nepreduzimanje bilo čega, kako bi se problem zaglavljivanja resio, opravdana mera?

Nepreduzimanje bilo čega je mera koja je prihvatljiva na sistemima na kojima do zaglavljivanja retko dolazi ili u situacijama kada se ne radi o veoma važnim uslovima. Kada do zaglavljivanja dođe, najčešće se problem rešava ponovnim pokretanjem procesa ili celog sistema.

4.16 U čemu je razlika između mera za sprecavanje i mera za izbegavanje zaglavljivanja?

Izbegavanje je liberalnija mera, ali se i ovim pristupom garantuje da do zaglavljivanja neće doći.

4.17 Objasniti ideju detekcije i oporavka kada je zaglavljivanje u pitanju.

To je pristup koji dozvoljava da do zaglavljivanja dodje, ali ima mehanizme za otkrivanje da li je do zaglavljivanja doslo, tretman procesa koji su zaglavljani i eventualno spasavanje dela rezultata koji su dobijeni pre zaglavljivanja u slucajevima kada je to moguće.

4.18 U kojem trenutku se primenjuju mere za sprecavanje zaglavljivanja?

Primenjuju se u startu definisanjem pravila za izvršavanje procesa i eliminisu bar jedan od uslova koji dovode do zaglavljivanja.

4.19 Koji su glavni nedostaci mera za sprecavanje zaglavljivanja?

Ogranicenja su velika i ne ovom merom se ne može ukloniti prvi Kofmanov uslov (uzajamno isključivanje).

4.20 Na koji nacin se može eliminisati uslov cekanja i drzanja?

Glavna ideja za eliminisanje uslova cekanja i drzanje je uvođenje ogranicenja koje onemogućava da proces drži neke resurse dok traži nove. Obično se koriste dva pristupa za resavanje ovi problema.

4.21 Koji su nedostaci pristupa za sprecavanje zaglavljivanja koji podrazumeva da procesi pre pocetka izvršavanja zahtevaju dodelu svih potrebnih resursa?

Losa strana ovog pristupa je to što za vreme svog izvršavanja proces drži sve potrebne resurse i time onemogućava druge procese da ih koriste u trenucima kada su njemu nepotrebni.

4.22 Da li se svaki od Kohmanovih uslova može eliminisati primenom neke metode kako ne bi doslo do zaglavljivanja?

Da.

4.23 Na koji nacin se može eliminisati nemogućnost prekidanja?

Mere kojima se uklanja uslov nemogućnosti prekidanja se zasnivaju na ideji da se, u slučaju kada se potrebe procesa ne mogu zadovoljiti, otpustaju svi resursi koje je držao. Kada proces drži neke resurse a zahteva druge koji mu se ne mogu odmah dodeliti, on otpusta sve resurse koje drži i ustupa ih drugim procesima na koriscenje. Pri tome, oduzeti resursi se dodaju na listu onih koje proces čeka.

4.24 U cemu je razlika izmedju mera koje se primenjuju za eliminisanje uslova nemogućnosti prekidanja i uslova cekanja i drzanja?

Kod prevencije cekanja i drzanja se uvodi ogranicenje koje onemogućava da proces drži resurse dok traži nove, dok se kod eliminisanja uslova nemogućnosti prekidanja oduzimaju resursi procesa samo ako se ne mogu zadovoljiti potrebe procesa.

4.25 Kako se može eliminisati kružno cekanje?

Obično se koriste resenja oja podrazumevaju označavanje tj. enumeraciju tipova (klasa) resursa. Ideja je da se svakom resursu dodeli jedan broj, a da proces koji drži određene resurse može da zahteva samo one resurse kojima je dodeljen veci broj od brojeva njegovih resursa. Proces resurse nizeg ranga može zahtevati kada otpusti sve resurse viseg ranga.

4.26 Koji su glavni problemi kada je enumeracija procesa u pitanju?

Javljaju se teskoce oko numerisanja tj. dileme kako je najbolje napraviti enumeraciju. Takodje, jedan od problema je i potreba za ponovnom enumeracijom svaki put kada se u sistemu pojavi novi resurs.

4.27 Kada se primenjuju mere za izbegavanje zaglavljivanja?

Mere za izbegavanje zaglavljivanja se preduzimaju u određenim momentima u zavisnosti od stanja u sistemu.

4.28 Koja je osnovna ideja Bankarevog algoritma?

Ideja je da se dinamički ispituje pokušaj dodele resursa kako bi se obezbedilo da nikada ne dodje do kruznog cekanja.

4.29 Koje informacije o procesima bi trebalo da budu poznate pre pocetka izvršavanja Bankarevog algoritma?

Pre pocetka izvršavanja, Bankarev algoritam podrazumeva da je poznat maksimalni broj resursa svakog tipa koji ce procesu biti potreban.

4.30 Na koji nacin se definise bezbedna sekvenca?

Smatra se da je stanje sistema *bezbedno* ako sistem moze u određenom redosledu da dodeljuje resurse kako bi svaki proces mogao da završi sa radom. Redosled kojim se vrši ovakva dodela resursa procesima se naziva *bezbedna sekvenca*.

Def: Sekvenca procesa $\langle P_1, P_2, \dots, P_n \rangle$ je *bezbedna* za tekuce stanje dodele resursa akko se potrebe svakog procesa P_i mogu zadovoljiti slobodnim resursima i resursima koje trenutno drže procesi P_j ($j < i$).

4.31 Konstruisati primere bezbednih i nebezbednih sekvenci.

Neka sistem ima ukupno 10 instanci određenog resursa i neka su u tabeli date informacije o zahtevima i trenutnom rasporedu dodeljenih instanci tog resursa procesima.

	<i>Maksimalne potrebe</i>	<i>Trenutno stanje</i>
P_1	7	3
P_2	5	2
P_3	9	2

Sekvenca $\langle P_2, P_1, P_3 \rangle$ je bezbedna. Sa druge strane, sekvenca $\langle P_1, P_2, P_3 \rangle$ je nebezbedna.

4.32 Kada se moze reci da je sistem u bezbednom stanju?

Sistem je u *bezbednom stanju* akko postoji bezbedna sekvenca.

4.33 Da li nebezbedno stanje sistema, u nekom trenutku, obavezno povlaci zaglavljivanje?

Ne. To znaci da postoji mogucnost da do zaglavljivanja dodje ali nije obavezno.

4.34 Koji su ulazni podaci potrebni za izvršavanje Bankarevog algoritma?

Potrebni ulazni podaci: broj procesa - n , broj resursa - m , broj raspolozivih resursa određenog tipa - $raspolozivo[m]$, maksimalni zahtevi svakog procesa - $max[n][m]$, broj resursa svakog tipa koji je trenutno dodeljen svakom procesu - $dodeljeno[n][m]$, preostale potrebe svakog procesa za resursima - $potrebno[n][m]$ ($potrebno[i,j] = max[i,j] - dodeljeno[i,j]$).

Potrebno je definisati i nejednakost dva niza iste dimenzije: $A \leq B$, ako $\forall i \in \{1, 2, \dots, n\}, A[i] \leq B[i]$

4.35 Opisati Bankarev algoritam.

Algoritam 4.1. Provera stanja

```
//Inicijalizacija
radni = raspoloživo;
gotov[i] = 0, za  $i = 0, 1, \dots, n - 1$ ;
sledeći_proces_u_sekvenci:
//Provera da li postoji proces koji može biti zadovoljen raspoloživim
//resursima
IF (ne postoji  $i$  takvo da je  $gotov[i] == 0$  i  $potrebno[i] \leq radni$ )
    idi na kraj;
ENDIF
//Pronalazi se proces koji može biti zadovoljen raspoloživim resursima
Odaberi prvo  $i$  takvo da je  $gotov[i] == 0$  i  $potrebno[i] \leq radni$ ;
//Radnom skupu se dodaju resursi procesa koji ima mogućnost da se izvrši
radni = radni + dodeljeno[i];
gotov[i] = 1;
idi na sledeći_proces_u_sekvenci;
kraj:
//Ako su svi procesi imali mogućnost sa se izvrše – stanje je bezbedno
IF (gotov[i] == 1 za svako  $i$ )
    bezbedno_stanje = true;
ELSE
    bezbedno_stanje = false;
ENDIF
```

Niz *radni* se inicijalizuje tako da bude jednak nizu raspoloživih resursa u prvom trenutku izvršavanja. Niz *gotov*, koji nosi informaciju o tome da li i -ti proces ima uslova da se izvrši sa raspoloživim resursima, se inicijalizuje na nulu. U koraku *sledeći_proces_u_sekvenci* se traži proces koji nije imao uslove da se izvrši ($gotov[i] == 0$), a u trenutnom radnom nizu postoje raspoloživi resursi koji su mu potrebni da bi se završio. Ako takav proces postoji, u sledecem koraku se niz *radni* proširuje sa resursima koje je i -ti proces držao jer se pretpostavlja da on može da završi sa radom i oslobodi dodeljene i svoje resurse. Vrednost $gotov[i]$ postaje 1 i ponovo se, sa vecim radnim nizom, traži proces koji može biti zadovoljen. Ako u koraku *kraj* ne postoji proces koji zadovoljava postavljene uslove, to znaci da je algoritam završio sa radom i da treba proveriti da li je sistem u bezbednom stanju ili ne. Ako se prolazom kroz niz *gotov* utvrdi da su svi procesi imali uslove da dobiju potrebne resurse, iskoriste ih i vrate, onda je sistem u bezbednom stanju. Kada sistem dobije zahtev za resursima od nekog procesa, on pokrece Bankarev algoritam kako bi doneo odluku da li ve dodeliti resurse procesu, odložiti ili odbiti zahtev.

Algoritam 4.2. Dodela resursa

```
//Provera da li su zahtevi u skladu sa najavljenim pre početka izvršavanja
IF (potrebno[i] < zahtev[i])
    Došlo je do greške jer proces prevazilazi svoje prethodno definisane
    maksimalne zahteve;
ENDIF
IF (raspoloživo < zahtev[i])
    Resursi nisu raspoloživi pa će  $P_i$  morati da sačeka;
ENDIF
//Sistem pokušava da dodeli tražene resurse procesu  $P_i$  modifikujući
//stanje na sledeći način:
raspoloživo = raspoloživo - zahtev[i];
dodeljeno[i] = dodeljeno[i] + zahtev[i];
potrebno[i] = potrebno[i] - zahtev[i];
IF (provera stanja sistema je bezbedna)
    transakcija je završena, a proces  $P_i$  je dobio svoje resurse;
ELSE
     $P_i$  će morati da sačeka zahtevane resurse iz  $zahtev[i]$  a sistem se vraća na
    staro stanje dodele resursa;
ENDIF
```


4.36 Na kojim principima funkcionisu mere za detekciju i otklanjanje zaglavljivanja?

Dozvoljava da do zaglavljivanja dodje, ali ima mehanizme za otkrivanje da li je do njega doslo, tretman zaglavljenih procesa i eventualno spasavanje dela rezultata.

4.37 Sta se podrazumeva pod detekcijom zaglavljanja?

Detekcija zaglavljivanja je koncept koji ne garantuje da do zaglavljivanja neće doći, već dopušta da do njega dodje, a onda se primenjuju mere da se takva situacija otkloni.

4.38 Kakvi pristupi postoje kada je učestalost provere da li je do zaglavljivanja doslo u pitanju?

Postoje aktivan – koriscenjem algoritma za detekciju se proverava da li je doslo do zaglavljivanja i pasivan pristup – provera se vrši u situacijama kada se registruje da u sistemu nema aktivnosti ili da nesto nije u redu.

4.39 Od cega zavisi učestalost provere da li je u sistemu doslo do zaglavljivanja?

Učestalost provere zavisi od frekvencije zaglavljivanja i može varirati na razlicitim sistemima.

4.40 Na koji nacin se može modelovati stanje u sistemu kada su u pitanju procesi i resursi?

Stanje sistema se može modelovati koriscenjem grafova. Cvorovi grafova su procesi (krugovi) i resursi (pravougaonici). Resursi sa više instanci se predstavljaju sa više tacaka u pravougaoniku. Grane grafova su oznake da li neki proces drži neki resurs (strelica od resursa ka procesu) i da li neki proces zahteva resurs (strelica od procesa ka resursu).

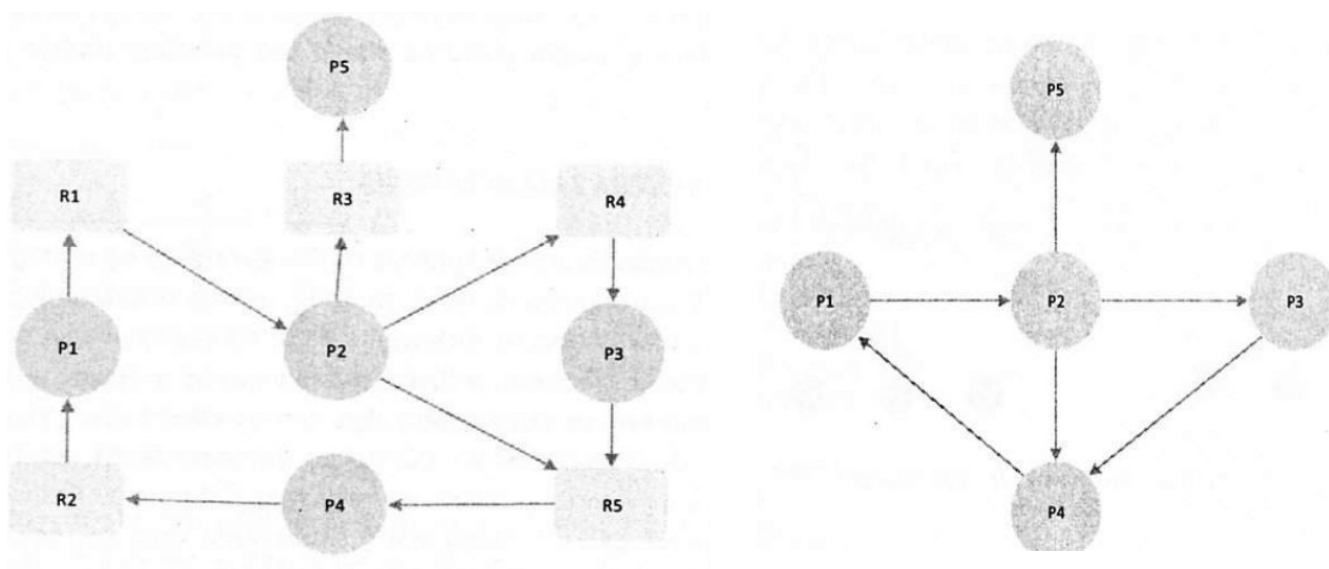
4.41 Na sta se svodi detekcija zaglavljivanja u sistemima u kojima svi resursi imaju po jednu instancu?

Svodi se na pronalazenje ciklusa u grafu. Graf koji se posmatra nastaje kada se iz grafa koji opisuje stanje sistema uklone resursi, a grane povezuju procese koji cekaju jedni na druge.

4.42 Da li ciklus u grafu obavezno povlaci da u sistemu postoji zaglavljivanje?

Da, ako su u pitanju svi resursi sa po jednom instancom.

4.43 Konstruisati primere sistema koji imaju cikluse u grafu koji modeluje stanje sistema.

4.44 Koja je složenost algoritma za detekciju zaglavljivanja u sistemima u kojima svi resursi imaju po jednu instancu?

Složenost ovog algoritma je $O(n)$, pri čemu je n broj grana grafa.

4.45 Koja je osnovna ideja algoritma za otkrivanje zaglavljivanja u sistemima sa više instanci istih resursa?

Algoritam za otkrivanje zaglavljivanja se zasniva na traženju procesa koji mogu da budu zadovoljeni sa raspoloživim resursima. Algoritam je sličan algoritmu za proveru da li je stanje sistema bezbedno.

4.46 Koje se metode primenjuju za otklanjanje zaglavljivanja?

Suspendovanje blokiranih procesa tj. prekidanje jednog ili više zaglavljenih procesa ili oduzimanje resursa zaglavljenim procesima.

4.47 Koji su kriterijumi za odabir procesa koji će biti prekinut kada je algoritam za otklanjanje zaglavljivanja prekidanjem izabranih procesa u pitanju?

- Prioritet procesa – trebalo bi prvo prekinuti procese nižeg prioriteta
- Koliko se dugo proces izvršava i koliko ima do završetka – ideja je da se prekidaju procesi koji su najkasnije poceli da se izvršavaju, a da se prekidanje onih koji su pri kraju odlaze do poslednjeg trenutka
- Koje resurse proces koristi i koji su mu potrebni da završi sa radom – tezi se da se prekidaju procesi koji su veliki potrošači resursa ili procesi koji drže resurse koji su potrebni mnogim drugim procesima

4.48 Na čemu se zasniva pristup za otklanjanje blokiranja oduzimanjem resursa?

Zasniva se na ideji da se određenim procesima oduzmu resursi kako bi se uz pomoć tih resursa otklonilo zaglavljivanje.

4.49 O čemu treba voditi računa prilikom oduzimanja resursa procesima?

Treba voditi računa o tome da se takvi procesi ostave u stanju koje je pogodno da kasnije mogu nastaviti sa radom.

4.50 Da li za otklanjanje zaglavljivanja oduzimanjem resursa procesima, resurse isključivo treba oduzimati zaglavljenim procesima?

Ne. Ponekad oduzimanje resursa procesu koji nije zaglavljen može dovesti do oslobađanja resursa koji mogu omogućiti da se sistem ne zaglavi.

5.1 Sta je memorija?

Memorija predstavlja jedan od osnovnih resursa racunarskog sistema. Svaka procesorska instrukcija se mora naci u memoriji, a za izvršavanje vecine instrukcija potrebni su podaci iz memorije koji se moraju donesti u procesor ili iz procesora prebaciti u memoriju.

Memorija je bilo koji fizicki uredjaj koji moze privremeno ili trajno da cuva podatke.

5.2 Kako se na osnovu nacina na koji se cuvaju podaci mogu podeliti memorije?

Mogu se podeliti na memorije koje privremeno cuvaju podatke (dok je racunar ukljucen) i memorije koje imaju mogucnost trajnog cuvanja podataka.

5.3 Kako se na osnovu brzine pristupa mogu podeliti memorije?

Mogu se podeliti na cetiri grupe: registri, kes, primarna i sekundarna memorija.

5.4 Koje su aktuelne karakteristike memorije?

Danasnji racunari imaju nekoliko hiljada puta vise memorije od najmocnijih racunara iz 60ih godina.

5.5 Sta su registri?

Registri su memorijske celije ugradjene u procesor i u njima se nalaze podaci koje procesor trenutno obradjuje. Registri su memorija koja privremeno cuva podatke.

5.6 Koja je osnovna uloga kes memorije?

Kes memorija je veoma brza memorija koja takodje cuva podatke privremeno i predstavlja bafer izmedju primarne memorije i procesora. Obicno sadrzi delove podataka za koje se predpostavlja da ce ih procesor cesto koristiti. Nalazi se u samom procesoru, a delovi se mogu naci i van njega.

5.7 Sta se nalazi u primarnoj (glavnoj) memoriji?

Glavna memorija sadrzi instrukcije i podatke sa kojima procesor trenutno operise (radna memorija).

5.8 Koje su glavne odlike RAM memorije?

RAM (Random Access Memory) je posebna vrsta glavne memorije. Procesor moze direktno da pristupo bilo kom delu RAM-a, pri cemu vreme pristupa ne zavisi od lokacije i sadrzaja podataka. RAM je memorija koja privremeno cuva podatke i bez koje racunar ne moze da funkcioniše.

5.9 Sta je ROM memorija?

ROM (Read Only Memory) je vrsta glavne memorije. ROM cuva podatke kada je racunar iskljucen i moguće je samo citanje podataka iz ove memorije.

5.10 Sta se nalazi u ROM memorije?

Sadrzi kritične programe koji služe za pokretanje operativnog sistema.

5.11 Koja je uloga sekundarne (spoljasnje) memorije?

Sekundarna memorija ne gubi sadržaj nakon prestanka rada racunara, pa se zbog toga koristi za trajno cuvanje podataka. Da bi procesor pristupio podacima iz sekundarne memorije, najpre je potrebno da se oni ucitaju u radnu memoriju. Nije neophodna za rad racunara.

5.12 Navesti primere sekundarnih memorija i njihove karakteristike.

Primeri sekundarne memorije su hard disk, CD-ROM, DVD itd. Vreme pristupa iz ove memorije zavisi od njihove lokacije.

5.13 Od cega se sastoji memorija?

Memorija se sastoji od niza memorijskih celija koje mogu da sacuvaju najmanju kolicinu podataka – bit. Bitovi se organizuju u bajtove – grupe od po 8 bitova.

5.14 Sta je memorijska rec?

Memorijska rec odredjuje kolicinu podataka koje procesor moze da obradi u jednom trenutku. Njena velicina je odredjena arhitekturom konkretnog racunara.

5.15 Sta su simbolicke, a sta fizicke adrese?

U trenutku pisanja programa nije poznato u kom delu memorije ce program biti smesten. Zato se koriste simbolicke adrese, koje odgovaraju imenima promenljivih u programskim jezicima. Kada se program ucita u memoriju on mora da radi sa realnim fizickim adresama.

5.16 Kada se moze obaviti povezivanje logickih i fizickih adresa?

Proces prevodjenja simbolicke u fizicke adrese se naziva povezivanje adresa. Moze se obaviti u razlicitim trenucima. Ako je poznato u kom delu memorije ce se učitati, povezivanje moze da se obavi u tom trenutku. Inace, kompilator generise relativne adrese u odnosu na pocetak dela memorije koja se dodeljuje procesu.

5.17 Objasniti pojam relativne adrese.

Kompilator generise relativne adrese u odnosu na pocetak dela memorije koja se dodeljuje procesu. Ove adrese se jos nazivaju i relokabilne adrese. Kompilator prevodi izvorni kod u objektni modul, a program se moze sastojati iz vise objektnih modula. Linker povezuje sve objektno module u izvršni program. Prilikom ucitavanja izvršnog programa, punilac (loader) preslikava relativne adrese u fizicke.

5.18 U cemu se sastoji interakcija procesora i memorije tokom izvršavanja procesa?

Tokom izvršavanja programa, interakcija sa memorijom se odvija kroz niz citanja ili pisanja u lokacije koje se nalaze na odredjenoj adresi. Procesor uzima instrukcije i podatke iz memorije ili smesta podatke u memoriju. Procesor tada manipulisuje logickim adresama koje sam generise. Skup svih logickih adresa naziva se logicki ili virtuelni adresni prostor. Svako logickoj adresi odgovara fizicka adresa.

5.19 Sta je fizicki adresni prostor?

Fizicki adresni prostor je skup svih fizickih adresa koje odgovaraju adresama logickog adresnog prostora.

5.20 U kojim situacijama se logicki i fizicki adresni prostori podudaraju?

Podudaraju se kada se povezivanje adresa obavlja za vreme prevodjenja i punjenja programa.

5.21 Koja je uloga jedinice za upravljanje memorijom (MMU uredjaja)?

Uloga MMU (Memory-Management Unit) uredjaja je da preslikava logicke u fizicke adrese. Moze se predstaviti kao uredjaj koji poseduje poseban registar koji se naziva bazni registar. MMU dodaje vrednost baznog registra na logicku adresu i tako generise fizicku adresu.

5.22 Koji su glavni uslovi koje bi operativni sistemi trebalo da ispune prilikom upravljanja memorijom?

1. Svaki proces mora imati dovoljno memorije za izvršavanje i ne sme pristupati memoriji nekog drugog procesa kao sto drugi proces ne sme pristupati njegovoj memoriji
2. Razlicite vrste memorija unutar racunarskog sistema moraju biti koriscene tako da se svaki proces izvršava najefikasnije moguće

5.23 Objasniti koncept monoprogramiranja.

Monoprogramiranje je najjednostavniji pristup za upravljanje memorijom koji podrazumeva da se u memoriji izvršava samo jedan korisnicki proces. Jedan deo memorije se odvaja za operativni sistem, dok ostatak memorije koristi proces koji se izvršava. Postoje razlicite organizacije memorije:

- operativni sistem se ucitava na nize adrese, a procesor koristi vise adrese memorije
- operativni sistem se nalazi na vrhu memorije, a nize adrese koristi procesor
- deo operativnog sistema se ucitava na nize adrese memorije, drajveri se ucitavaju na adrese koje se nalaze na vrhu memorije, a ostatak služi za korisnicki program

Ucitavanje operativnog sistema u memoriju se izvršava prilikom ukljucivanja sistema. Tada se aktivira punilac (bootstrap loader) koji ima zadatak da prenese operativni sistem iz sekundarne memorije u radnu memoriju. Po ucitavanju operativnog sistema, proces se puni na adrese odmah posle operativnog sistema ili na drugi kraj memorije.

5.24 Na koji nacin se obezbedjuje zastita koda i podataka kod monoprogramiranja?

Ovakvu vrstu zastite obicno pruža hardver, a najjednostavniji pristup podrazumeva da se svaka adresa koju generise korisnicki program poredi sa sadrzajem zastitnog registra. Ako je ona manja od sadrzaja zastitnog registra, generise se prekid (pogresna adresa) i operativni sistem preduzima odgovarajuće akcije. Obicno je reakcija na takvu vrstu greske da se prekine korisnicki program uz izdavanje odgovarajuće poruke o problemu.

5.25 Na cemu se zasniva tehnika prebacivanja za upravljanje memorijom?

Prebacivanje je jednostavna tehnika upravljanja memorijom (i procesima) koju operativni sistem može koristiti u cilju povecanja iskoriscenosti procesora. Ideja je da se blokirani proces privremeno premesti u sekundarnu memoriju (disk), a da se u memoriju ucita drugi proces. Na ovaj nacin se formira red provremeno blokiranih procesa. Procesi iz reda blokiranih, koji su u mogucnosti da nastave sa radom, formiraju red spremnih procesa. Nakon prebacivanja blokiranog procesa u sekundarnu memoriju operativni sistem odlucuje da li ce ucitati novi program u memoriju ili ce aktivirati neki iz reda spremnih procesa.

5.26 Na koji nacin se može poboljsati efikasnost tehnike prebacivanja?

Nepredniji pristup podrazumeva da se efikasnost sistema poboljša preklapanjem prebacivanja i izvršavanja procesa. Ideja je da se preklopi prebacivanje jednog procesa sa izvršavanjem drugog. Potrebno je rezervisati dva memorijska regiona (bafera) koji mogu prihvatati dve memorijske slike procesa.

5.27 Koje su glavne odlike tehnike particionisanja memorije?

Memorija se deli na n delova (particija) koje predstavljaju neprekidne delove memorije. U svaku particiju se može smestiti po jedan proces. Step en multiprogramiranja je n . Ako su sve particije zauzete, a neki program treba da zapocne izvršavanje, onda se formira red spremnih procesa. Kada se neka od zauzetih particija oslobodi, ucitava se neki od spremnih procesa.

5.28 Od cega zavisi stepen multiprogramiranja u sistemima koji podrzavaju particionisanje memorije?

Zavisi od broja delova na koje se memorija deli.

5.29 Na koji nacin se realizuje zastita particija od nezelenih pristupa?

Zastita particije od pristupa drugih procesa se realizuje hardverski, pomocu dva registra za svaku particiju. U zavisnosti od implementacije, ti registri mogu sadrzati fizicke adrese pocetka i kraja particije ali i adresu pocetka i velicinu particije. Tako je svakom procesu ogranicen pristup samo na adrese koje odgovaraju njegovoj particiji. Ako proces pokusa da pristupi nekoj nedozvoljenoj adresi, operativni sistem preduzima odredjene akcije.

5.30 Kakvi pristupi postoje kada je particionisanje memorije u pitanju?

Postoje staticki i dinamicki pristup.

5.31 Koje su odlike statickih particija?

Staticki pristup podrazumeva da se velicina particije ne menja u toku rada. Radna memorija se staticki deli na fiksni broj particija, gde svaka particija moze sadrzati proces.

5.32 Od cega zavisi broj statickih particija u memoriji?

Broj particija zavisi od razlicitih faktora: prosečna velicina procesa, velicina radne memorije, brzina procesora itd.

5.33 Kakve strategije postoje kada je u pitanju izbor particije u koju ce odredjeni proces biti smesten?

Prva strategija podrazumeva da svaka particija ima svoj red poslova u koji se smestaju procesi ciji memorijski zahtevi odgovaraju velicini particije.

Druga strategija je da se svi poslovi smestaju u jedan red, a da planer donosi odluku koji je sledeci proces koji bi trebalo da se izvrši. Tada se ceka da se particija odgovarajuće velicine oslobodi.

5.34 Koje su odlike dinamickog pristupa kod particionisanja memorije?

Dinamicki pristup kod particionisanja memorije je slican kao i staticki, osim toga sto velicine particija nisu fiksirane. Sistemi koji podrzavaju dinamicke particije moraju voditi racuna o slobodnoj i zauzetoj memoriji. Kada se pokrene proces koji je prvi predvidjen za izvršavanje, slobodna particija se deli na dva dela. Vremenom neki procesi završavaju svoje izvršavanje ostavljajući pri tome prazne particije koje su koristili.

5.35 Na koji nacin se obicno vodi evidencija o slobodnim i zauzetim delovima memorije kada je dinamicki pristup particionisanja memorije u pitanju?

Evidencija se vodi koriscenjem bit-mapa ili povezanih listi.

Bit-mape podrazumevaju da se memorija podeli na jednake delove i da se svakom od tih delova pridruzi po jedan bit. Ovaj bit ima vrednost 1 ako je odgovarajući deo memorije zauzet, a inace 0. Za punjenje procesa u memoriju potrebno je pronaci dovoljno veliki niz nula.

Povezana lista se sastoji od cvorova, pri cemu svaki cvor sadrzi sledece podatke: da li je odgovarajući deo na koji se cvor odnosi smesten proces ili je u pitanju slobodna memorija; pocetak odgovarajućeg dela memorije; duzina tog dela memorije; pokazivac na sledeci cvor koji cuva informacije o narednom delu memorije.

5.36 Sta je fragmentacija u sistemima sa particijama?

Fragmentacija nastaje kada u racunarskom sistemu postoje delovi memorije koji su slobodni, ali ih sistem ne moze iskoristiti.

5.37 Kakvi tipovi fragmentacije postoje?

Postoje interna i eksterna fragmentacija. Interna se odnosi na prostor koji ostaje neiskoriscen kada se proces smesti u deo memorije veci od njegovih memorijskih potreba. Eksterna fragmentacija podrazumeva da u sistemu postoje delovi memorije koji su slobodni ali nisu dovoljno veliki da se u njih smesti neki proces.

5.38 Koji tipovi fragmentacije se javljaju kod statickih, a koji kod dinamickih particija?

Interna fragmentacija se skoro sigurno javlja kod statickog particionisanja. Kod dinamickih particija moze nastati eksterna fragmentacija. Eksterna fragmentacija se moze javiti i kod statickih particija kada ni jedna slobodna particija nije dovoljno velika za izvršavanje procesa.

5.39 Sta je kompakcija?

Kompakcija je jedan od nacina da se resi problem eksterne fragmentacije. Podrazumeva da operativni sistem zaustavi procese i da se izvrši realokacija procesa tako da se oni sabiju na pocetak ili kraj memorije. Pri tome slobodna memorija se grupise na drugi kraj memorije i formira jedinstvenu particiju.

5.40 Koji nacini za dodelu raspolozive memorije procesu postoje?

Postoje: prvo poklapanje; sledece poklapanje; slucajno rasporedjivanje; najbolje poklapanje i najgore poklapanje.

5.41 Prodiskutovati pristup prvo poklapanje za dodeljivanje memorije i njegovu modifikaciju – sledece poklapanje.

Prvo poklapanje podrazumeva da se proces smesti u prvu slobodnu zonu koja je dovoljno velika da on moze da stane u nju. Pretraga krece od pocetka memorije.

Sledece poklapanje podrazumeva da pretraga za slobodnom memorijom ne krece svaki put od pocetka, vec da se nastavi od lokacije gde je prethodna pretraga stala.

5.42 Analizirati slucajno (random) rasporedjivanje.

Slucajno poklapanje podrazumeva da se od svih slobodnih i dovoljno velikih zona za smestanje procesa u memoriji slucajno izabere ona u koju ce se smestiti proces.

5.43 Prodiskutovati pristup najbolje poklapanje za smestanje procesa u memoriju.

Najbolje poklapanje je pristup zasnovan na ideju da se proces smesti u slobodni deo memorije koji je najmanji od svih slobodnih delova koji su veci od potreba procesa. Potrebno je proci kroz celu memoriju, izracunati velicinu svih slobodnih regiona i pronaci najmanji koji je veci od memorijskih zahteva koje ima proces.

5.44 Analizirati pristup najgore poklapanje kada je smestanje procesa u memoriju u pitanju.

Najgore poklapanje je pristup koji se zasniva na ideji da se proces smesti u deo memorije u koji se najgore uklapa tj. u region sa najvećim kapacitetom.

5.45 Sta je glavna novina koju je stranicenje donelo kada je upravljanje memorijom u pitanju?

Stranicenje dozvoljava da memorija dodeljena procesu ne bude alocirana u jednom komadu tj. isključivo na adresama koje se nalaze jedna za drugom. Omogucava se da proces dobije memoriju bez obzira gde se ona nalazi ukoliko je slobodna.

5.46 Od cega se sastoji logicka adresa kada je stranicenje u pitanju?

Za vreme izvršavanja programa procesor radi sa logickim adresama. Logicka adresa se sastoji iz dva dela: broja stranice – p i pozicije u okviru stranice – d .

5.47 Sta je tabela stranica?

Tabela stranica je posebna struktura kojom se logicke adrese prevode u fizicke.

5.48 Na koji nacin se logicka adresa prevodi u fizicku kod stranicenja?

Pomocu tabela stranica. Operativni sistem generise po jednu tabelu stranica za svaki proces koji se izvršava. Tabela stranica svakog procesa sadrzi podatke o tome u kojim okvirima u memoriji su smestene njegove stranice. Fizicka adresa se dobija na osnovu ovih podataka dodavanjem vrednosti pozicije u stranici (d) na adresu okvira u kojem se nalazi odgovarajuca stranica.

5.49 Navesti prednosti koje donosi velicina stranice koja je jednaka stepenu broja 2 kada je stranicenje u pitanju.

Velicina stranice koja je jednaka nekom stepenu broja 2 omogucava da relativne i logicke adrese budu jednake. Ako je velicina stranice 2^n , tada nizih n bitova relativne adrese predstavljaju poziciju u okviru stranice, dok visi bitovi relativne adrese odgovaraju rednom broju stranice. Velicina stranice koja je jednaka stepenu broja 2 omogucava i da se preslikavanje logickih u fizicke adrese izvede na jednostavan nacin.

5.50 Na koji nacin se pokrece novi proces na sistemima koji podrzavaju stranicenje?

Kada proces zeli da krene sa izvršavanjem, planer izracunava njegovu velicinu izrazenu u stranicama i proverava raspolozive memorijske okvire. Za izvršavanje procesa koji zahteva n stranica potrebno je da n stranicnih okvira bude slobodno.

5.51 Kakva je situacija sa fragmentacijom kada je stranicenje u pitanju?

Kod stranicenja nema eksterne fragmentacije jer svaki slobodni okvir moze da bude dodeljen. Skoro sigurno postoji interna fragmentacija jer obicno poslednji okvir dodeljen procesu ne bude potpuno popunjen.

5.52 Kakva je hardverska podrška potrebna da bi se realizovalo stranicenje?

U najjednostavnijem slucaju tabela stranica se cuva u skupu registara. Koriscenje registara za cuvanje tabele stranica je pogodno samo u situacijama kada je tabela relativno male velicine. Kada je tabela stranica veka, ona se cuva u memoriji, a na njenu lokaciju u memoriji pokazuje *bazni registar tabele stranica* – *PTBR*.

5.53 Sta je asocijativna memorija?

Asocijativna memorija je brza memorija koja se koristi za implementaciju efikasne tabele stranica. On je u stvari kes memorija koja je posebno dizajnirana za potrebe stranicenja.

5.54 Analizirati prednosti koje donosi koriscenje asocijativne memorije za stranicenje.

Asocijativna memorija je veceg kapaciteta, pa se deo tabele stranica moze smestiti u nju. Cuva podatke u parovima (*kljuc*, *vrednost*), a pretraga se vrši odjednom nad svim kljucovima.

5.55 Sta se podrazumeva pod pojmom nivo pogotka (hit ratio) kada je stranicenje u pitanju?

Nivo pogotka je procenat uspesnog pronalaska zeljenih podataka u asocijativnoj memoriji.

5.56 Koja je osnovna ideja segmentacije?

Osnovna ideja segmentacije je da svakom segmentu dodeli poseban memorijski prostor. Svaki segment je atomican tj. ili ce se ceo segment naci u memoriji ili nece uopste biti ucitan u memoriju. Segmenti se mogu naci bilo gde u memoriji, ali jedan segment mora biti u neprekidnom memorijskom bloku.

5.57 Od cega se sastoji logicka adresa kada je segmentacija u pitanju?

Logicke adrese kod segmentacije se sastoje iz dva dela: broja segmenata s i pozicije u segmentu d .

5.58 Prodiskutovati prednosti i mane segmentacije.

Prednost segmentacije se ogleda u zastiti memorije. Verovatno je da ce se sve stavke segmenta koristiti na isti nacin. Ocekivano je da neki segmenti sadrze instrukcije, a neki podatke. Segmenti sa instrukcijama se mogu oznaciti tako da se mogu samo citati, cime se stite od nezelenih promena i pristupa.

Segmentacija pruza mogucnost deljenja koda i podataka izmedju razlicitih procesa.

Segmenti su najcesce razlicite velicine. Potrebno je naci i dodeliti memoriju za sve segmente korisnickog programa. Dodela memorije predstavlja problem dinamicke dodele memorije.

5.59 Prodiskutovati pristupe koji kombinuju koncepte segmentacije i stranicenja.

Segmentacija sa stranicenjem predstavlja pristup koji podrazumeva podelu segmenata na stranice cime se omogucava da segmenti ne moraju da se smestaju u neprekidne memorijske blokove. Na ovaj nacin veliki segmenti se lakse smestaju u memoriju i smanjuje se eksterna fragmentacija.

6.1 Objasniti osnovnu ideju koncepta virtuelne memorije.

Virtuelna memorija predstavlja nacin upravljanja memorijom koji omogucava da se procesu na raspolaganje stavi memorija koja je drugacije velicine od one koja stvarno (fizicki) postoji u sistemu. Pri tome operativni sistem je zaduzen da omoguci preslikavanje virtuelne memorije u fizicku memoriju.

Virtuelna memorija je memorijski model koji razdvaja memorijski prostor koji je dostupan programeru, odnosno procesu za izvršavanje, od fizickog memorijskog prostora koji ima radna memorija.

6.2 Kakve su bile prve upotrebe koncepta virtuelne memorije?

Prve upotrebe koncepta virtuelne memorije podrazumevale su da se, za tadašnje prilike, velika radna memorija podeli na manje delove koje bi onda programeri koristili za smestanje svojih procesa (sistemi za deljenje vremena).

6.3 Za sta se obicno vezuje pojam virtuelne memorije na savremenim racunarskim sistemima?

Pojam virtuelne memorije se najcesce vezuje za tehniku koja omogucava da se izvršava proces koji nije u potpunosti u radnoj memoriji. Pozitivna posledica ovog koncepta je veci stepen multiprogramiranja. Korisnicki procesi mogu biti veci od fizicke memorije.

6.4 Koje su najpoznatije implementacije virtuelne memorije?

Najpoznatije implementacije su: prekrivaci, dinamicko punjenje i stranicenje na zahtev.

6.5 Objasniti koncept prekrivaca.

Prekrivaci (overlays) predstavljaju jedan od prvih pristupa za upravljanje memorijom, zasnovanih na ideji da se omoguci izvršavanje programa koji nisu kompletno učitani u memoriju. Osnovni zadatak je da se identifikuju moduli programa koji su relativno nezavisni – moduli se nazivaju prekrivaci. Oni obicno sadrže delove programa koji se koriste u razlicitim vremenskim trenucima, delove koji se retko koriste, ali i one za koje postoji sansa da ne budu potrebni tokom izvršavanja procesa.

Prekrivaci se odvajaju od glavnog dela programa i smestaju se u sekundarnu memoriju. Prolikom alociranja memorije za glavni program, rezervise se jedan slobodan deo koji je dovoljno velik za prihvatanje najveceg prekrivaca. Kada je potreban deo programa iz nekog prekrivaca, taj prekrivac se ucitava u rezervisani deo memorijskog prostora.

6.6 Sta je glavni nedostatak prekrivaca?

Najveci nedostatak ovog pristupa je to sto operaciju deljenja programa na delove precizno i dovoljno dobro moze da uradi jedino programer, odnosno ona se ne moze automatizovati. Veoma je tesko predvideti tok izvršavanja programa.

6.7 Objasniti koncept dinamickog punjenja.

Dinamicko punjenje je zasnovano na slicnim principima na kojima se zasnivaju i prekrivaci. Osnovna ideja je da se funkcije i procedure ne smestaju u memoriju sve do trenutka dok ne budu potrebne, odnosno pozvane. Funkcije i procedure se nalaze na sekundarnoj memoriji, a glavni program se smesta u memoriju i izvršava. Kada se pozove neka od funkcija ili procedura, sistem prvo proverava da li je ona vec u memoriji. Ako nije, vrsi se prebacivanje. Punilac se poziva da bi obavio ovo punjenje memorije, ali i azurirao odgovarajuće tabele kako bi odgovarale novom stanju u sistemu. Nakon ucitavanja, nova funkcija pocinje da se izvršava.

6.8 U cemu je razlika izmedju prekrivaca i dinamickog punjenja?

Prednost dinamickog punjenja je to sto se funkcije koje nisu potrebne za izvršavanje procesa nikada ne pune u memoriju.

6.9 U kojim situacijama do izrazaja dolaze prednosti koje donosi dinamicko punjenje?

Prednosti dinamickog punjenja dolaze do izrazaja u programima koji imaju dosta koda koji se odnosi na slucajeve koji se retko ili skoro nikada ne dogadjaju.

6.10 Na kojem konceptu se zasniva stranicenje na zahtev?

Zasniva se na konceptu stranicenja – deli programe na stranice. Prilikom pokretanja programa u radni memoriju se smestaju samo one stranice koje su neophodne u prvom trenutku.

6.11 Sta je potrebno za implementaciju stranicenja na zahtev?

Stranicenje na zahtev se implementira uz pomoc tabele koja sadrzi informacije o stranicama.

6.12 U cemu je glavna razlika izmedju stranicenja i stranicenja na zahtev?

Za razliku od stranicenja, stranicenje na zahtev dozvoljava da neke od stranica ne budu u radnoj memoriji tokom izvršavanja procesa, vec da se po potrebi ucitavaju. Za potrebe odlozenog ucitavanja koristi se poseban modul koji se naziva lenji prebacivac ili pejdzer.

6.13 Sta je bit validnosti i cemu služi?

Tabele stranica kod stranicenja na zahtev obicno imaju i dodatnu kolonu u kojoj se cuva bit validnosti. Za stranicu se kaze da je “validna” ako se nalazi u radnoj memoriji i tada je odgovarajuci bit validnosti postavljen na 1. Ako stranica nije u memoriji, ona je “nevalidna” i odgovarajuci bit validnosti ima vrednost 0. Kada proces pokusa da pristupi nekoj stranici, proverava se ovaj bit.

6.14 Sta se podrazumeva pod pojmom promasaja stranice?

Kada stranica nije vec u radnoj memoriji a proces pokusa da joj pristupi, dolazi do promasaja stranice i prekida. Do promasaja nece doći ako proces nikada ne pokusa da pristupi stranicama koje nisu u radnoj memoriji. Na prekid se reaguje i omogucava se nastavak izvršavanja procesa donosenjem potrebne stranice u memoriju.

6.15 Koji se koraci preduzimaju kada dodje do promasaja stranice?

Kada dodje do promasaja, prvo se vrsi provera da li trazena stranica uopste pripada procesu koji ju je trazio. Ako to nije slucaj, dolazi do prekida programa usled greske pri adresiranju. Ako stranica pripada procesu, onda je potrebno ucitati je u radnu memoriju. Ucitavanje se izvodi u tri koraka:

1. pronalazi se slobodan memorijski okvir ako postoji ili se oslobadja jedan od zauzetih
2. ucitava se stranica iz sekundarne memorije
3. modifikuje se tabela stranica tako da bit validnosti govori da je stranica u radnoj memoriji

Donosenjem potrebne stranice stvaraju se uslovi za nastavak izvršavanja prekinutog procesa na mestu gde je doslo do promasaja stranice.

6.16 Sta se podrazumeva pod pojmom cisto stranicenje?

Jedan od specijalnih slucajeva stranicenja na zahtev je cisto stranicenje. Ovakav pristup podrazumeva da proces krene u izvršavanje bez i jedne ucitane stranice. Promasaji ce se redjati u pocetku sve dok se ne iskristalise radni skup stranica koje su potrebne za izvršavanje.

6.17 Opisati algoritam za zamenu stranice.

Algoritam se može predstaviti na sledeći način:

1. Naci lokaciju zeljene stranice na disku.
2. Naci slobodan okvir.
 - Ako postoji slobodan okvir, koristi njega.
 - Ako ne postoji, upotrebi algoritam za izbor okvira zrtve
 - Upisati zrtvu na disk i saglasno tome izmeniti tabelu stranica.
3. Učitati zeljenu stranicu u novooslobodjeni okvir i azurirati tabelu stranica.
4. Nastaviti sa izvršavanjem procesa.

6.18 Koje su mane slučajnog izbacivanja stranice iz memorije?

Najveći problem kod ovog algoritma je činjenica da slučajno izbacivanje stranice često može da dovede do izbacivanja nekih veoma korisnih stranica, čime se doprinosi velikom broju promasaja stranica. Algoritam nije zanemarljive vremenske složenosti jer implementacija nije trivijalna, a ne daje ni dobre rezultate.

6.19 Koji je najveći nedostatak Beladijevog pristupa za izbor stranice za izbacivanje?

Najveći problem Beladijevog optimalnog algoritma je taj što ga je skoro nemoguće implementirati. Kada nastane promasaj stranice, operativni sistem nije u mogućnosti da zna koja stranica će biti potrebna u sledećem koraku.

6.20 Sta je potrebno za implementaciju FIFO algoritma za izbacivanje stranica?

Potreban je jedan memorijski registar po stranici u koji bi se upisivao trenutak kada je stranica usla u memoriju, a onda bi se ta vremena sortirala. Često se za implementaciju koristi povezana lista u koju se smestaju redni brojevi stranica. Prilikom učitavanja stranice njen redni broj se smesta na kraj liste, a stranica za izbacivanje se nalazi na početku liste.

6.21 Sta je FIFO anomalija?

FIFO anomalija je pojava da kada se poveća broj okvira za neki proces, može se dogoditi da se poveća i broj promasaja stranica.

6.22 Konstruisati primer FIFO anomalije.

Velicina	Vreme											
	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	4	4
		2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	5
			3	3	3	3	3	3	2	2	2	2
				4	4	4	4	4	4	3	3	3
	F	F	F	F			F	F	F	F	F	F

Navedena sekvenca zahtevanih stranica ispoljava ponasanje FIFO anomalije kada se broj mogućih okvira poveća na četiri. U tom slučaju FIFO algoritam dovodi do 10 promasaja stranica.

6.23 Objasniti algoritam druge sanse.

FIFO algoritam se na jednostavan način može modifikovati tako da se izbegne izbacivanje veoma bitnih stranica koje se prve učitavaju. Algoritam druge sanse to omogućava. Modifikacija podrazumeva postojanje jednog bita po stranici koji se naziva bit referisanosti (R). Bit referisanosti se postavlja na 1 kada se stranica učitava u memoriju i kada se pristupa stranici. Potraga za stranicom za izbacivanje kreće od prve učitane stranice. Ako je njen bit referisanosti 1, onda se on postavlja na 0, a vreme učitavanja stranice se resetuje na tekuće vreme, tako da se stranica tretira kao poslednje učitana (daje joj se druga sansa). Ako se ta stranica često koristi, njen bit referisanosti se ubrzo ponovo postavi na 1. Kada program naiđe na stranicu sa bitom referisanosti 0, to znači da ta stranica nije bila referisana od trenutka kada joj je data druga sansa, pa se izbacuje iz memorije.

6.24 Sta je najveći problem kada je algoritam druge sanse u pitanju?

Problem se javlja u slučaju kada su svi bitovi referisanosti postavljeni na 1. Tada će algoritam posetiti svaku stranicu i postaviti njen bit na 0. Na kraju, pretraga za stranicom srtvom će se vratiti na početak i tada će prva posećena stranica biti izbacena.

6.25 Objasniti kako funkcionise algoritam sata.

Algoritam sata je modifikacija algoritma druge sanse. Prilikom primene algoritma sata, svi memorijski okviri jednog procesa se posmatraju kao povezana kružna lista.

6.26 Sta je potrebno za implementaciju algoritma sata?

Za njegovu implementaciju se koristi jedan pokazivač, koji u početku pokazuje na prvi memorijski okvir. I ovde se svakoj stranici pridružuje bit referisanosti čija vrednost ima isto značenje kao kod algoritma druge sanse.

6.27 Na kojoj ideji se zasniva LRU algoritam?

LRU (Least Recently Used) algoritam se zasniva na ideji da se iz memorije izbacuje stranica koja je korišćena najdalje u prošlosti u odnosu na ostale stranice.

6.28 Prodiskutovati složenost LRU algoritma.

LRU algoritam je veoma zahtevan za implementaciju.

6.29 Sta je potrebno za implementaciju LRU algoritma?

Implementacija zahteva registar koji bi čuvao informacije o vremenu korišćenja stranice. Ta vremena je potrebno sortirati pri svakom izbacivanju stranice.

6.30 Koja je najveća mana LRU algoritma?

Najveća mana se odnosi na činjenicu da se nikada ne može predvideti koja će sledeća stranica procesu biti potrebna.

6.31 Sta je NRU algoritam?

NRU (Not Recently Used) algoritam predstavlja aproksimaciju LRU algoritma. Predlaže izbacivanje stranice koja nije skoro korišćena, pri čemu ta stranica ne mora nužno biti najduže nekorisćena.

6.32 Koja je glavna prednost NRU algoritma u odnosu na LRU algoritam?

Implementacija NRU algoritma je jednostavnija u odnosu na LRU algoritam.

6.33 Na koji nacin se NRU algoritam moze modifikovati tako da daje bolje rezultate?

Modifikacija podrazumeva da se uvede jos jedan bit koji se naziva bit modifikacije (M). Ovaj bit je jednak nuli kada se stranica ucita, a postavlja se na 1 ako se sadrzaj stranice menja. Sa ovako definisanim bitom modifikacije i bitom referisanosti moguće su sledeće njihove vrednosti (RM):

1. stranica koja nije referisana ni modifikovana – 00
2. stranica koja nije referisana a modifikovana je – 01
3. stranica je referisana a nije modifikovana – 10
4. stranica koja je referisana i modifikovana – 11

Ovim redom su stranice oznacene kao pozeljne za izbacivanje. Kombinacija 01 je moguca jer kada istekne vremenska konstanta t , resetuju se samo bitovi referisanosti, a bitovi modifikacije ostaju nepromenjeni.

6.34 Na kojoj ideji se zasniva LFU algoritam?

Osnovna ideja LFU (Least Frequently Used) algoritma je da se iz memorije izbaci najmanje cesto koriscena stranica, odnosno stranice koja od svih stranica u memoriji ima najmanju frekvenciju koriscenja.

6.35 Sta je potrebno za implementaciju LFU algoritma?

Implementacija ovog algoritma je hardverski zahtevnija od prethodnih jer treba voditi racuna o frekvenciji pojavljivanja, odnosno stalno azurirati i sortirati podatke.

6.36 Koja je najveca mana LFU algoritma?

Velika mana ovog pristupa lezi u loseu tretmanu stranica koje su tek usle u sistem, ali su veoma potrebne i dosta ce se koristiti u buducnosti. Frekvencija koriscenja takvih stranica je mala, pa ce one biti kandidati za izbacivanje.

Drugi problem se javlja u slucajevima kada se pojedine stranice koriste cesto u odredjenom vremenskom intervalu, a kasnije nece biti potrebne.

6.37 Prodiskutovati MFU algoritam za izbacivanje stranice.

MFU (Most Frequently Used) algoritam podrazumeva da se iz memorije izbacuju stranice sa najvecom frekvencijom koriscenja. Zasniva se na ideji da ce u buducnosti biti potrebnije stranice koje su tek usle u sistem i imaju manju frekvenciju koriscenja.